

De positie van de Noordvleugel binnen internationale M&A-netwerken

Onderzoeksrapport

WALL RESEARCH / IHS

December 2010

De positie van de Noordvleugel binnen internationale M&A-netwerken

In opdracht van het Ministerie van Economische Zaken

DG Ondernemen en Innovatie

Directie Ruimtelijk Economisch Beleid

Opdracht uitgevoerd door:

Ronald Wall / WALL Research /

Institute for Housing and Urban Studies / EUR

Met medewerking met Martijn Burger

Toegepaste Economie

Erasmus Universiteit Rotterdam

Nederlandse tekstrevisie

Business Translation Services

Rotterdam

December 2010

Inhoudsopgave:	
Samenvatting	4
Introductie	9
Onderzoeksvragen	14
Methodologie	15
Resultaten	16
<i>OV 1: Hoe veranderen de investeringsnetwerken in hun totaal en wat is de betekenis van de Noordvleugel hierin?</i>	16
<i>Rangorde:</i>	17
<i>Netwerkstructuur:</i>	20
<i>De geografie van M&A's binnen Europese regio's:</i>	23
<i>OV 2: Welke netwerken spelen een rol in de belangrijkste industriële sectoren van de Noordvleugel?</i>	30
<i>Rangorde:</i>	30
<i>Netwerkstructuur:</i>	34
<i>OV 3: Welke regio's zijn over deze periode gezien de grootste netwerkconcurrenten van de Noordvleugel?</i>	42
<i>OV 4: Welke toekomst heeft het netwerk van de Noordvleugel?</i>	44
Conclusies	50
Literatuur	54

Samenvatting

Centraal in dit onderzoek staat de vraag naar de relatieve betekenis van de Noordvleugel binnen Europese en mondiale investeringsnetwerken. Gezien het toenemende belang van FDI (Foreign Direct Investments, buitenlandse directe investeringen) voor de wereldeconomie is het belangrijk dat Nederlandse regio's inzicht krijgen in deze betekenis.

In dit onderzoek worden specifiek M&A's (Mergers & Acquisitions, fusies en overnames) onderzocht omdat FDI voor 78% uit dit soort investeringen bestaan. De resterende FDI die uit 'greenfields' en 'brownfields' investeringen bestaan worden niet onderzocht. De data hebben betrekking op de periode 2000-2009, zodat men inzicht krijgt in de veranderende betekenis van de Noordvleugel ten opzichte van andere Europese regio's.

Uit het onderzoek blijkt hoe belangrijk internationale M&A-netwerken zijn geworden voor de ontwikkeling van regio's en in dit geval specifiek voor die van de Noordvleugel. In één oogopslag komt uit het onderzoek naar voren dat de Noordvleugel niet alleen de primaire internationale regio van Nederland is, maar tevens een van de belangrijkste regio's in Europa.

Netwerkgroei volgt economisch conjuncturen

Allereerst wordt aangetoond dat de Nederlandse investeringen en specifiek die in de Noordvleugel, meedeinen op de golven van de mondiale investeringen (conjuncturen). We zien dat de ineenstorting van de ICT-sector, vanaf haar hoogtepunt in 2001 negatief uitwerkt op de investeringen in de Noordvleugel, met een dieptepunt rond 2004. Deze daling heeft voornamelijk te maken met een terugval in de investeringen uit de VS. Daarna zien we dat de economie weer aantrekt, vooral onder invloed van een opleving in de ICT-sector - wat weer terug te zien is in de periode 2005-2007. Vanaf 2008-2009 zien we duidelijk de effecten van de huidige recessie, en neemt het M&A-netwerk weer af in kracht en bestemmingen.

Daarnaast wordt aangetoond dat in periodes van economisch groei het uitwaartse M&A-netwerk zich steeds verder over de wereld uitbreidt, maar dat, als de economie afdaalt, het netwerk weer krimpt en de relaties zich meer op Europa richten. Omgekeerd tonen we aan dat, in geval van economische krimp, de inwaartse investeringen vaker afkomstig zijn uit andere plaatsen op de wereld (bijvoorbeeld uit plaatsen in de VS). Dit is waarschijnlijk omdat het in deze periodes goedkoper is om in Europa te investeren¹.

¹ Wall R S, Burger M J and Van der Knaap G A, (2010), The geography of global corporate networks: the poor, the rich and the happy few, Environment and Planning A (forthcoming)

De positie en investeringsrelaties van de Noordvleugel

Uit deze studie blijkt over het gehele periode 2000-2009 dat de uitwaartse investeringen door Nederlandse regio's voornamelijk in plaatsen buiten Europa hebben plaatsgevonden, gevolgd door investeringen binnen Europa, en als laatste investeringen binnen Nederland. Daarnaast is gebleken dat het leeuwendeel van de inwaartse investeringen in Nederland uit Europese regio's komen, gevolgd door investeringen uit de rest van de wereld.

Het blijkt dat ten opzichte van alle andere Europese regio's de Noordvleugel de zesde plaats inneemt als het gaat om uitwaartse M&A's. Dat maakt de Noordvleugel tot een van de belangrijkste regio's in Europa. Wat betreft de inwaartse investeringen komt de Noordvleugel op de vijfde plaats en vormt ze daardoor een van de aantrekkelijkste Europese gebieden voor internationale investeringen. Daarnaast blijkt dat de Noordvleugel en de Zuidvleugel regio's van de tweede orde zijn, die alleen worden overtroffen door de regio's van de eerste orde, Inner London en Ile de France (Parijs), die beide vier en een half keer zo sterk zijn.

Ook is ontdekt dat de Noordvleugel het meest investeert in de VS, vervolgens in de eigen regio, en op derde plaats in Rusland. De investeringen in Rusland over de periode 2000 - 2009 zijn consistent en voornamelijk gericht op de financiële sector, de groothandelsector, en de voedsel- en transportsectoren. Rusland is vooral zo aantrekkelijk doordat het om een grote groeiemarkt gaat, waarin men ook goedkoop kan produceren. De belangrijkste buitenlandse investeerder in de Noordvleugel is Ile de France (Parijs), gevolgd door de VS. Van alle Nederlandse regio's heeft de Noordvleugel ook de hoogste diversiteit aan verbindingen met andere plaatsen, en vormt zo de regio die van alle Nederlandse regio's het stevigst in de wereldeconomie is verankerd. Ook is van belang dat de Noordvleugel, qua uitwaartse en inwaartse investeringen, een essentieel onderdeel vormt van de investeringsas tussen Noordwest-Europa en Italië. In dit opzicht is de Noordvleugel goed in staat te kapitaliseren op haar geografische positie als toegangspoort tot de Europese markt.

Sterke sectoren in de Noordvleugel

Financiën, verzekeringen en vastgoed vormen, zo bleek, qua uitwaartse investeringen de belangrijkste sectoren van de Noordvleugel, gevolgd door de sectoren groothandel en transport en dan de zakelijke diensten. Als het gaat om inwaartse investeringen vormen de zakelijke diensten voor buitenlandse investeerders de meest aantrekkelijk sector binnen de Noordvleugel, gevolgd door de sectoren financiële diensten, verzekeringen en vastgoed en dan groothandel en transport. Het belang van de Noordvleugel als investeringsbestemming in de geavanceerde zakelijke diensten heeft voornamelijk te maken met strategieën van bedrijven op het gebied van 'strategic market seeking (het zoeken naar strategische markten)' en 'asset seeking' (het zoeken

van activa)². Ook in deze specifieke sectoren zijn de VS, Rusland, Ile de France, Inner London, Comunidad de Madrid en het Brusselse Gewest belangrijke partners. Ook werd aangetoond dat de Noordvleugel het meest investeert in de verzekeringssector, de financiële sector, de zakelijke dienstverlening, de groothandel en de mijnsector. De sterkste concurrenten van de Noordvleugel in deze sectoren zijn Inner London en Comunidad de Madrid. Dit betekent dat deze regio's zich specialiseren in dezelfde sectoren, en investeringen doen in dezelfde regio's.

Qua inwaartse investeringen is aangetoond dat bedrijven in de financiële sector en de sector communicatie (vanuit andere regio's) het meest in de Noordvleugel hebben geïnvesteerd, gevolgd door bedrijven in de sector vastgoed. De concurrenten van de Noordvleugel zijn in dit geval Inner London, Comunidad de Madrid, Ile de France en Lombardije (qua aantrekkelijkheid voor inwaartse investeringen). Deze regio's zijn groot (dus doen veel investeringen) en liggen relatief dicht bij elkaar. Omdat afstand een belangrijke determinant is voor investeringen³ hebben de regio's een vergelijkbaar investeringsprofiel. Daarnaast zijn het allemaal belangrijke financiële centra en richten ze zich op dezelfde speerpunten als de Noordvleugel.

Netwerkconcurrenten van de Noordvleugel

Op basis van sectorale gelijkheid en netwerkoverlapping zijn de grootste concurrenten van de Noordvleugel gedefinieerd. In termen van uitwaartse investeringen lijkt de netwerkstructuur van Ile de France het meest op de Noordvleugel, gevolgd door die van Inner London en vervolgens Comunidad de Madrid. Qua uitwaartse investeringen zijn de Noordvleugel en de Zuidvleugel geen belangrijke concurrenten van elkaar, maar de Noordvleugel is wel met drie keer zoveel plaatsen verbonden als de Zuidvleugel. Dit geeft aan hoezeer de Noordvleugel, in vergelijking met de Zuidvleugel, internationaal is geïntegreerd.

Concurrenten van de Noordvleugel zijn, als het gaat om inwaartse M&A's, Inner London en de Zuidvleugel, gevolgd door Ile de France. Interessant is dat de Zuidvleugel qua regionale aantrekkelijkheid voor investeringen wel een behoorlijke concurrent van de Noordvleugel is. Dit heeft voornamelijk te maken met de fysieke en functionele nabijheid van deze twee regio's.

² Dunning, J.H. (1998) Location and the multinational enterprise: A negated factor? *Journal of International Business Studies*, 29 (1). Pp. 45-66

³ Wall R S, Burger M J and Van der Knaap G A, (2010), The geography of global corporate networks: the poor, the rich and the happy few, *Environment and Planning A* (forthcoming)

Vooruitblik

Verder is onderzocht in welke mate de kracht van de Noordvleugel over de gehele periode 2000-2009 is gewijzigd, en in de periode 2010-2015 naar schatting zal wijzigen. Uit dat onderzoek blijkt dat de Noordvleugel m.b.t. M&A's (uitwaarts en inwaarts) positief en sterk is ontwikkeld en dat de toekomstverwachting al even goed is. Sterke netwerkconcurrenten zijn het Brusselse Gewest en Lombardije (Milaan). De trend voor de Zuidvleugel als internationale investeringsplaats is veel matiger en zonder ingrepen zal deze regio naar verwachting in de nabije toekomst aan kracht inboeten. Dit betekent bijvoorbeeld dat deze regio in sociaal, economisch en ruimtelijk opzicht aantrekkelijker moet worden gemaakt voor buitenlandse investeringen.

Uit het onderzoek bleek tevens dat de Noordvleugel (door het aantal bestemmingsplaatsen) veel meer investeert in andere plaatsen dan andersom. Dit heeft deels te maken met het feit dat Nederland weinig omvangrijk is en buitengewoon afhankelijk is van productie en handel in verafgelegen plaatsen. Bovendien is de Noordvleugel een van de weinig regio's in Europa die een uitzonderlijke macht en controle uitoefent over andere regio's. Dit heeft niet alleen te maken met het feit dat Amsterdam een belangrijk financieel centrum is, maar ook met het feit dat het een prominente 'hoofdkantoor' functie heeft in de wereld, in Europa, en in Nederland (Wall 2009).

Versterken van de aantrekkelijkheid en positie van de Noordvleugel

Omdat buitenlandse investeringen tussen bedrijven 90% van de mondiale FDI en 50% van de wereldhandel bepalen⁴, is het belangrijk dat de Noordvleugel haar positie versterkt. Dit kan worden gedaan door dieper onderzoek te doen naar haar grootste concurrenten Ile de France, Inner London en Comunidad de Madrid. Uit dit onderzoek kan de sociale en economische factoren worden bepaald die deze sterkere regio's aantrekkelijker maken dan de Noordvleugel. Hier wordt gedacht aan bijvoorbeeld het aantal vliegvelden / passagiers, grotere markten, verbeterde opleidingsniveaus, grotere aantallen bedrijven in de financieel en zakelijke diensten, R&D, geavanceerde technologieën, gunstige belastingstelsels, verminderen van juridische en fiscale verplichtingenflexibiliteit van de arbeidsmarkt, en sociaal and cultureel kapitaal.

Uit het onderzoek blijkt ook dat de Noordvleugel steeds meer in plaatsen buiten de NUTS 2-regio's is gaan investeren. Ook zien we een geleidelijke afname in investeringen in de Noord-, Centraal- en Zuid-Amerikaanse regio's - terwijl daar sprake is van een toename in M&A's uit Aziatische landen en andere Europese regio's dan de NUTS 2-regio's. Interessant is dat Rusland door marktgrootheid en goedkope productie een belangrijke investeringsplaats is geworden voor de Noordvleugel, voornamelijk in de groothandel, de financiële sector, voedselproducten (vooral

⁴ Rugman, A. (2005). *The Regional Multinationals*. Cambridge University Press, Cambridge.

bierbrouwerijen), de energiesector, en de transportsector. Verder bleek dat over de gehele periode investeringen binnen Nederland aan het afnemen zijn. Dat heeft te maken met het feit dat de productie in het buitenland efficiënter en goedkoper is geworden. Duidelijk is dat de Noordvleugel een steeds grotere mondiale bereik heeft ontwikkeld. Interessant kan zijn hoe om de zakelijke relaties met Rusland, en regio's in Centraal en Oost Europa te versterken, omdat dit de aantrekkelijkste locaties voor toekomstige hoofdkantoren, productiefaciliteiten en sales en marketing zijn⁵.

Uit het onderzoek kwam ook duidelijk naar voren dat de Noordvleugel over de gehele periode een aantrekkelijke bestemmingsplaats blijft voor M&A's uit de VS, vooral in de sector zakelijke dienstverlening en de financiële sector. We zien ook dat het aandeel investeringen uit Azië en uit Europese landen buiten de NUTS 2-regio's toeneemt. Dit heeft te maken met de huidige recessie, waardoor het goedkoper wordt voor Aziatische gebieden zoals India en China om in Europa te investeren. Het blijkt dat Rusland ook belangrijke fusies en overnames heeft met bedrijven in de Noordvleugel, voornamelijk in de sectoren groothandel, financiën en transport. Ook is duidelijk dat tussen 2005 en 2009 investeringen uit het Midden Oosten en Afrika gaan meetellen. Ook hier wordt het interessant om te zien hoe relaties met deze nieuwe groeimarkten versterkt kunnen worden.

⁵ Ernst & Young (2010). Open vizier voor nieuwe kansen: Barometer Nederlands vestigingsklimaat 2010.

Introductie

In de recente literatuur wordt gezegd dat de netwerkmaatschappij is ontstaan door ontwikkelingen in transport en communicatietechnologie, het ontstaan van een gemeenschappelijke markt, de individualisatie van productie, en het verspreiden van multinationals. Deze factoren hebben een significante impact op de ruimtelijk-economische structuur van steden⁶ waardoor steden hun bevoorrechte status verkregen binnen mondiale stromen van handel en investeringen⁷. Hierdoor is de voorheen monocentrische stad aan het transformeren tot een policentrisch stedelijk netwerk van socio-economische processen die op steeds grotere geografische schaal plaatsvinden⁸. Fysieke en administratieve grenzen zijn niet meer adequaat om dit soort processen te bevatten of te beheren en, als we grip willen krijgen op het competitieve gedrag van steden en regio's, moeten we de relatie tussen netwerk en plaats beter gaan begrijpen⁹.

Het toegenomen aantal FDI (Foreign Direct Investments, buitenlandse directe investeringen) voornamelijk door multinationals, vormt een van de belangrijkste kenmerken van de huidige netwerkeconomie¹⁰. Dankzij recente technologische en maatschappelijke veranderingen hebben FDI het mogelijk gemaakt dat bedrijven meer controle krijgen over de activiteiten van verafgelegen bedrijven, bijvoorbeeld inzake markttoegang, productieprocessen en kostenvoordelen. Omdat FDI na 1980 veel sneller groeiden dan handel en vandaag het leeuwendeel van het mondiale BNP verklaren, lijken deze investeringen het primaire mechanisme van de wereldeconomie te zijn geworden. Verder is in diverse onderzoeken aangetoond dat deze investeringen in handen zijn van een relatief klein aantal bedrijven. Bijvoorbeeld dat de top 500 multinationals in 2004 90% van de mondiale FDI en 50% van de wereldhandel in handen hadden¹¹. Ook weten we dat 78% van de FDI bestaat uit 'mergers and

⁶ Anas, A., Arnott, A., Small, K.A. (1998). Urban Spatial Structure. *Journal of Economic Literature* 26, pp. 1426 – 1464.

⁷ Alderson A S, Beckfield J, 2004, 'Power and Position in the World City System,' *American Journal of Sociology* 109, 811-851.

⁸ Wall R S, Knaap G A v.d., 2010, Centrality and structure within contemporary worldwide corporate networks, *Economic Geography* (forthcoming).

⁹ Derudder, B., Witlox, F. (2008). World Integration Through Global City Networks: Specification, Measurement, and Analysis, Conference of the Regional Science Association International, Sao Paulo, 17 – 19 March 2008.

¹⁰ Dicken, P. (2007). *Global Shift: Mapping the Changing Contours of the World Economy*. Sage Publications Limited.

¹¹ Rugman, A. (2005). *The Regional Multinationals*. Cambridge University Press, Cambridge.

acquisitions' (M&A) en de rest uit 'greenfields' investeringen¹². Hierdoor vormen M&A een betrouwbaar middel om de gros van de FDI te meten. In de jaren 90 is het aantal M&A van bedrijven met verschillende nationale herkomst verzesvoudigd¹³ en interlandelijke transacties zijn nu goed voor eenderde van alle M&A, waarvan het leeuwendeel tussen Europese landen plaatsvindt¹⁴.

Een belangrijk kenmerk van M&A over de periode 1985-2005 (Figuur 1) zijn de cyclische periodes van groei en krimp. In deze grafiek is duidelijk te zien dat de eerste significante M&A-piek rond 2000 plaatsvond, gevolgd door de IT-'bubble crash'. De grootste piek vormde zich omstreeks de jaren 2007-2008, waarna een sterke daling volgde tot aan de huidige recessie. Deze investeringsgolven hebben een aanzienlijke impact op stedelijke ontwikkelingen gehad, en deze werden gekenmerkt door tijden van snelle groei, gevolgd door periodes van krimp¹⁵. Ook weten we dat in periodes van groei internationale investeringen sneller groeien dan nationale transacties, maar dat we in periodes van krimp de omgekeerde tendens kunnen waarnemen¹⁶. Ook zouden steden door het toetreden van buitenlands kapitaal door interstedelijke competitie sneller groeien dan in vorige periodes van industrialisatie het geval was¹⁷.

¹² Brakman, S., Garretsen, H., and C. van Marrewijk; 2006; Comparative Advantage, Cross-Border Mergers and Merger Waves; CESifo Forum (1): 22-26.

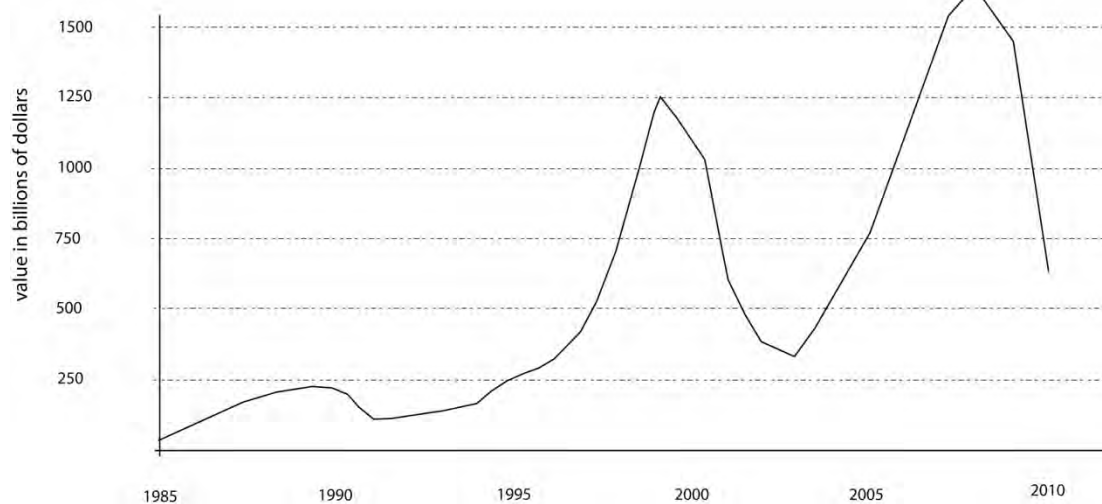
¹³ Kang, N.-H. & Johansson, S. (2000) Cross-Border Mergers and Acquisitions: Their Role in Industrial Globalization, STI working paper 2000/1, Paris, OECD

¹⁴ OECD (2003) Economic Outlook – Volume 2003/1 No. 73, June (Paris: OECD).

¹⁵ Dicken, P. (2007). Global Shift: Mapping the Changing Contours of the World Economy. Sage Publications Limited.

¹⁶ Zademach, H-M & Rodriguez-Pose, A. (2009) Cross-Border M&As and the Changing Economic Geography of Europe.

¹⁷ Jessop, B and Ngai-Ling S (2000), An Entrepreneurial City in Action: Hong Kong's Emerging Strategies in and for (Inter) Urban competition, Urban Studies, Vol.

Figuur 1: internationale M&A-golven

Bron: R. Wall (2010) – gebaseerd op Brakman, Garretsen en van Marrewijk (2006) en Dealogic (2009)

M&A vertegenwoordigen een drastische reorganisatie van hoofdkwartieren en economisch management, maar ook de mondiale beweging van kapitaal, technologie, goederen, diensten, en de integratie van dochterondernemingen in mondiale netwerken – dat weer grote implicaties heeft voor het ontwikkelen van regionale economieën. Het meest essentiële aspect van M&A daarbij is de verschuiving van economisch macht en beheer van het bedrijf dat overgenomen wordt naar het bedrijf dat overneemt¹⁸. Het is daarom belangrijk dat stedelijke regio's dit soort machtsverschuivingen beter begrijpen en concurrentievoordelen ontwikkelen om dit soort mobiel kapitaal aan te trekken en ruimtelijk vast te leggen¹⁹. In dit verband is het belangrijk om te weten dat bedrijven niet alleen invloed hebben op het ontwikkelen van stedelijke regio's, maar dat hun beslissingen net zo goed beïnvloed worden door hun territoriale context²⁰. Zo kan het ontwikkelen van grootschalige transportsystemen leiden tot significante veranderingen in de structuur van bedrijven²¹. Externe locatiefactoren zoals infrastructuur, urbanisatie, agglomeratie-

¹⁸ Chapman, K. & Edmond, H. (2000) Mergers/acquisitions and restructuring in the EU chemical industry: Patterns and implications, *Regional Studies*, 34(8), pp. 753-767

¹⁹ Cox, K R, A Mair (1991), From localised social structures to localities as agents, *Environment and Planning A*, pp.197-213.

²⁰ Wall R S, Burger M J and Van der Knaap G A, (2010), The geography of global corporate networks: the poor, the rich and the happy few, *Environment and Planning A* (forthcoming)

²¹ Dunning, J.H. (1998) Location and the multinational enterprise: A negated factor? *Journal of International Business Studies*, 29 (1). Pp. 45-66

economieën, tradities, imago en identiteit kunnen bepalend zijn voor de mate waarin bedrijven zich lokaal en mondiaal organiseren.

Vandaag zijn het zelden de natuurlijke bronnen maar veeleer de gecreëerde lokale voorzieningen zoals menselijke vaardigheden, technologieën en institutionele capaciteiten waardoor regio's zich van elkaar onderscheiden en bedrijven hun concurrentievoordelen kunnen behalen²². Wanneer een bedrijf over te weinig middelen beschikt om concurrerend te zijn, kan het deze verwerven door middel van fusies en overnames²³. Maar zodra het bedrijf voldoende van dit soort middelen accumuleert, leidt dit tot vorming van netwerken tussen bedrijven waardoor diverse geografische gebieden met elkaar verbonden worden²⁴. Verder worden in de literatuur ook marktomvang, taalovereenkomsten, rechtsstructuren en geografische nabijheid gezien als essentiële factoren voor de toename van M&A-activiteiten. Deze factoren zijn niet alleen essentieel voor het overleven van bedrijven, maar ook voor het ontwikkelingsniveau van regio's. M&A zijn van invloed op de samenstelling van producten, op de productiecapaciteit en op de verschillende zakelijke functies van bedrijven. De impact van dit soort bedrijfsveranderingen op regio's wordt uitgedrukt in de mate waarin er werk wordt gegenereerd en in het soort werk dat gegenereerd wordt. Verder wordt de economische integratie van de EU en de introductie van de Euro gezien als belangrijke stimulansen voor de toenemende M&A in Europa²⁵. Ook beleidshervormingen en privatisering, voornamelijk in de sectoren telecommunicatie en energie, hebben sterk bijgedragen aan de mondiale toename van M&A.

Wat de ruimtelijke implicaties van internationale M&A betreft zijn er twee duidelijke theoretische benaderingen. Aan de ene kant wordt beargumenteerd dat bedrijven steeds minder plaatsgebonden zijn, waardoor economische activiteiten steeds minder afhankelijk zijn van de afstand. Dit wordt soms de 'dood van de afstand' of het 'einde van de geografie' genoemd²⁶. Aan de andere kant wordt beargumenteerd dat ruimtelijke nabijheid concurrentie intensiveert omdat

²² Maskell, P. (2001) The firm in economic geography, *Economic Geography*, 77(4), pp. 329-344

²³ Kang, N.-H. & Johansson, S. (2000) Cross-Border Mergers and Acquisitions: Their Role in Industrial Globalization, STI working paper 2000/1, Paris, OECD

²⁴ Zademach, H-M & Rodriguez-Pose, A. (2009) Cross-Border M&As and the Changing Economic Geography of Europe.

²⁵ Brenton, P., Di Mauro, F. & Lucke, M. (1999) Economic integration and FDI: An empirical analysis of foreign direct investment in the EU and in Central and Eastern Europe, *Empirica*, 26(2), pp. 95-121.

²⁶ Cairncross, F. (1997) *The Death of Distance: How the Communications revolution will Change Our Lives*, Boston, MA: Harvard Business School Press.

zakelijke interacties worden versterkt door 'face-to-face' contacten²⁷. In deze optiek wordt nabijheid gezien als fysieke, sociale of culturele afstand, die als beleidsmechanisme zorgt voor verlaging van de transactiekosten en bevestiging van gemeenschappelijke codes²⁸. Daarnaast wordt gezegd dat met het toenemen van de internationale handel de transportkosten stijgen en ook het beheer van bedrijven moeilijker wordt. In dit soort periodes werken geografische, functionele en culturele afstand bedrijfsovernames tegen²⁹. Young e.a. (1994)³⁰ benadrukken dat voor het ontwikkelen van stedelijke regio's een beter begrip van centralisatie en decentralisatie van investeringen nodig is. Een kenmerk van dit spanningsveld binnen Europa is dat M&A een voorkeur hebben voor een gering aantal stedelijk regio's in Noordwest-Europa³¹.

²⁷ Storper, M. & Venables, A. J. (2004) Buzz: face-to-face contact and the urban economy, *Journal of Economic geography*, 4(4), pp. 351-370

²⁸ Maskell, P., Bathelt, H. & Malberg, A. (2004) Temporary Clusters and Knowledge Creation: The Effects of International Trade Fairs, Conventions and Other Professional Gatherings, *Spaces 2004-04*, Marburg: Philipps-University.

²⁹ Bertrand, O., Mucchielli, J-L. & Zitouina, H. (2004) Location Choices of Multinational Firms: The Case of mergers and Acquisitions, *HWWA A Discussion paper 274*, Hamburg, HWWA.

³⁰ Young, S., Hood, N. and Petters, E. (1994) Multinational enterprises and regional economic development, *Regional Studies*, 28, pp. 657-77.

³¹ Chapman, K. & Edmond, H. (2000) Mergers/acquisitions and restructuring in the EU chemical industry: Patterns and implications, *Regional Studies*, 34(8), pp. 753-767

Onderzoeksvragen

Het theoretische kader geeft aan hoe belangrijk M&A zijn voor de mondiale economie en vooral voor de ontwikkeling van stedelijke regio's. In dit kader zijn er een aantal onderzoeksvragen opgesteld, aan de hand waarvan de betekenis van de Noordvleugel binnen M&A-netwerken is onderzocht.

Vraag 1: Hoe veranderen de investeringsnetwerken in hun totaal en wat is de betekenis van de Noordvleugel hierin?

Aan de hand van de totale investeringen (2000 – 2009) wordt de betekenis van de Noordvleugel binnen Europese M&A-netwerken in kaart gebracht. Daarbij wordt niet alleen de gehele periode onderzocht, maar wordt tevens gekeken naar drie verschillende periodes (2000-2003, 2004-2006 en 2007-2009). Van belang is de plaats (centraliteit) die de Noordvleugel inneemt op de ranglijst van NUTS 2-regio's en daarnaast de netwerkstructuur die aan deze investeringen inherent is. Daaruit kan men afleiden hoe aantrekkelijk de Noordvleugel is voor investeerders, en in welke regio's de Noordvleugel zelf investeert. Ook wordt extra aandacht besteed aan de relatieve betekenis van de Noordvleugel ten opzichte van de Zuidvleugel. In deze studie wordt met behulp van een GIS (Geografisch Informatie Systeem) de regionale sterkte en netwerkstructuur van de NUTS 2-regio's in kaart gebracht.

Vraag 2: Welke netwerken spelen een rol in de belangrijkste industriële sectoren van de Noordvleugel?

In deze studie wordt allereerst onderzocht wat de belangrijkste industriële sectoren (subnetwerken) van de Noordvleugel en de Zuidvleugel zijn, bijvoorbeeld de sectoren communicatie of zakelijke diensten. Vervolgens wordt binnen deze industriële sectoren de betekenis (netwerkpositie en netwerkstructuur) van de Noordvleugel ten opzichte van andere NUTS 2-regio's onderzocht. Ook wordt een vergelijking gemaakt met de betekenis van de Zuidvleugel binnen deze investeringsnetwerken.

Vraag 3: Welke regio's zijn over deze periode gezien de grootste netwerkconcurrenten van de Noordvleugel?

In deze studie wordt netwerkconcurrentie gedefinieerd aan de hand van twee aspecten. Ten eerste, hoe meer stedelijke regio's op elkaar lijken qua industriële sectoren des te meer ze potentiële concurrenten van elkaar zijn. Ten tweede, hoe meer steden verbonden zijn met dezelfde regio's (netwerkoverlap), des te meer deze steden concurrenten van elkaar zijn. Aan de hand van deze uitkomsten wordt door middel van clusteranalyse bepaald welke de Europese concurrenten van de Noordvleugel en de Zuidvleugel zijn.

Vraag 4: Welke toekomst heeft het netwerk van de Noordvleugel? Aan de hand van een prognosemethode wordt de geschatte ontwikkeling van de Noordvleugel en andere belangrijke regio's bepaald. Dit wordt gevolgd door een verdiepingsslag naar de specifieke inwaartse en uitwaartse investeringen per jaar (2000-2009). Hierdoor wordt inzicht gegeven in de specifieke M&A binnen Nederland, Europa en buiten Europa, maar vooral hoe deze in de loop der tijd veranderen. Aan de hand van deze verschillende longitudinale analyses wordt geschat hoe de toekomst van de Noordvleugel over de komende vijf jaar naar verwachting uit zal zien.

Methodologie

Data

Bij de gebruikte data gaat het om Europese M&A boven de vijf miljoen euro die in de periode 2000 tot 2009 hebben plaatsgevonden. Dit levert in totaal 20.908 deals tussen diverse bedrijven op. De data zijn gebaseerd op de *Zephyr*-database waarin de deals tussen alle 'acquiror'- en 'target'-bedrijven te vinden zijn. De acquiror is het bedrijf dat met een ander bedrijf (de target) fuseert of dat overneemt. De data zijn geselecteerd op basis van het criterium dat of het acquiror- of het target-bedrijf (of beide) gevestigd is/zijn in de EU. Dit betekent dat bedrijven buiten Europa ook in de database meegenomen worden, als deze bedrijven tenminste een M&A-relatie hebben met een in de EU gevestigd bedrijf. Hierdoor kan men ook zien welke M&A er bestaan met landen buiten de EU. Verder wordt de dealwaarde tussen de bedrijven aangegeven, maar ook de bedrijfsnaam, locatie en industriële sector van elk bedrijf. Ongeveer 30% van de gegevens ontbreekt in de *Zephyr*-database, zodat deze met behulp van zoekmachines verder moesten worden aangevuld. Vervolgens werden van alle bedrijven de Cartesiaanse coördinaten gezocht en werden deze bedrijven met behulp van de GIS-techniek 'gegeocodeerd' en geclassificeerd binnen de verschillende Europese NUTS 2-regio's. Dit werd gedaan om een meer consistente analyse uit te kunnen voeren op al erkende regionale eenheden. Om inzicht te krijgen in de betekenis van de Noordvleugel zijn de provincies Noord-Holland, Utrecht en Flevoland bij elkaar opgeteld. Ook zijn in deze studie de zeer specifieke 'standard industrial codes' (SIC) van alle bedrijven geaggregeerd tot meer algemene industriële categorieën zoals de sectoren financieel, transport, verzekeringen en chemicaliën – waardoor er deelonderzoeken uitgevoerd konden worden binnen de belangrijkste sectoren van de Noordvleugel.

Technieken

Door netwerkaggregatietechnieken worden de 20.908 losse deals opgeteld tot interregionale M&A over vier periodes, namelijk 2000-2003, 2004-2006, 2007-2009 en 2000-2009. Hierdoor kunnen verschillende fases van het M&A-netwerk bekeken worden. Door deze techniek werd inzichtelijk wat de veranderende betekenis van de verschillende regio's zijn. De geaggregeerde data werden vervolgens geanalyseerd met behulp van UCINET-software voor de analyse van netwerken en GIS (geografische informatie systeem)-software van MAPINFO. De eerste techniek geeft een wat abstracter inzicht in de rangordes en verbindingen van de NUTS-regio's,

terwijl de tweede techniek de geografische distributie van de netwerken laat zien. Met behulp van deze technieken werden de eerste drie onderzoeksvragen beantwoord. De laatste vraag betreft een schatting van de mogelijke netwerksterktes in de komende vijf jaar. Om dit te beantwoorden werd gebruik gemaakt van prognosetechnieken (Liner 1983). Met deze techniek worden de ‘uitschieters’ verwijderd en wordt een ‘smoothing’-functie toegepast om tot een meer betrouwbare schatting te komen. Omdat het hier om een lineair regressiemodel gaat, wordt door analisten aanbevolen niet te ver in de toekomst te kijken, en daarom wordt in dit onderzoek een periode van vijf jaar gehanteerd.

Resultaten

OV 1: Hoe veranderen de investeringsnetwerken in hun totaal en wat is de betekenis van de Noordvleugel hierin?

Allereerst werd onderzocht wat de distributie van M&A in drie geografische eenheden is, namelijk de investeringen binnen Nederland, de investeringen binnen Europa, en de investeringen buiten Europa. Dit wordt nader onderzocht voor uitwaartse investeringen (acquiror) en inwaartse investeringen (target) over drie periodes (2000-2003, 2004-2006, en 2007-2009). De resultaten zijn percentages van de totale waarde van de deals. Aan de linkerkant is te zien dat over de gehele periode de minste uitwaartse investeringen in Nederland hebben plaatsgevonden (14%), gevolgd door aanzienlijk meer investeringen in Europese bestemmingen (41%). Het grootste aantal investeringen heeft echter buiten Europa plaatsgevonden (44%). Dit onderstreept het argument van Zademach en Rodriguez-Pose³² dat in periodes van snelle groei internationale investeringen sneller groeien dan nationale investeringen. Tevens wijst dit er nog eens nadrukkelijk op dat Nederlandse bedrijven fusies en overnames aan moeten gaan met internationale bedrijven om zo hiervan de voordelen te benutten. In de relatief voorspoedige periode (zie Figuur 1 en Tabel 1) van 2000-2003 is te zien dat Nederland voornamelijk mondiaal investeert en minder op regionaal en lokaal niveau. In de minder voorspoedige periode van 2004-2006 zien we dat uitwaartse investeringen voornamelijk in Europa plaatsvinden en veel minder op mondiaal niveau. In de grootste groeiperiode 2007-2009 is duidelijk dat M&A voornamelijk op mondiaal niveau plaatsvinden. Dat dit een stuk minder is dan in de periode 2000-2003 heeft waarschijnlijk te maken met de huidige recessie, die ook in deze periode is begonnen. Deze periodes van netwerkconcentratie en -deconcentratie hebben ook sterke invloed op de krimp - en groeiontwikkelingen van stedelijke regio's³³. In het geval van inwaartse investeringen in Nederland is te zien dat over de gehele periode de meeste investeringen uit Europa komen

³² Zademach, H-M & Rodriguez-Pose, A. (2009) Cross-Border M&As and the Changing Economic Geography of Europe.

³³ Dicken, P. (2007). Global Shift: Mapping the Changing Contours of the World Economy. Sage Publications Limited.

(48%), gevolgd door mondiale investeringen (27%). In de meer voorspoedige periode van 2000-2003 zien we dat bedrijven in andere Europese landen de meeste M&A met Nederlandse bedrijven hebben. De periode van teruggang tussen 2004-2006 laat zien dat Nederland voornamelijk interessant is voor mondiale bedrijven (43%). In de meest voorspoedige periode 2007-2009 valt duidelijk te zien dat de band met Europa weer het sterkst is (60%). Deze eerste resultaten geven duidelijk aan dat het ruimtelijke bereik (groei en krimp) van M&A-netwerken beïnvloed wordt door cyclische investeringsgolven.

M&A Shares with The Netherlands, Europe and Beyond Europe in Three Periods								
	Acquiror M&As (percentage)				Target M&As (percentage)			
	NL to NL	NL to EU	NL to NON-EU		NL to NL	EU to NL	NON-EU to NL	
2000-2003	16,05	17,95	66,00	100,00	24,13	48,11	27,75	100,00
2004-2006	7,51	77,04	15,45	100,00	16,57	40,33	43,10	100,00
2007-2009	27,57	29,62	42,81	100,00	26,29	59,53	14,18	100,00
TOTAL	14,15	41,34	44,51	100,00	22,50	48,15	29,36	100,00

Tabel 1: M&A binnen Nederland, Europa, en buiten Europa

Bron: R. Wall

Rangorde:

In de resultaten (Tabel 2) is te zien welke posities de belangrijkste NUTS 2-regio's innemen als het gaat om de totale M&A in de periode 2000-2009. Het bovenste deel (de ranking acquiror, de acquiror-ranglijst) toont de uitgaande investeringen vanuit deze regio's in andere regio's, terwijl het onderste deel van de tabel het aantal inkomende investeringen in regio's aangeeft (de ranking target, de target-ranglijst). In de rest van de kolommen staan de naam van de regio, de belangrijkste stad in de regio, de totale waarden van de deal, de positie in verschillende fasen, en ook het percentage ten opzichte van Amsterdam (de Noordvleugel). In de acquiror-regio's (2000-2009) zien we dat achtereenvolgens Inner London (1ste), Ile de France (2de), Berkshire and Oxfordshire (3de) en Comunidad de Madrid (4de) de hoogste posities op de ranglijst bekleden. De Zuidvleugel neemt de 5de plaats in, gevolgd door de Noordvleugel op de 6de plaats. Gezien de vele NUTS 2-regio's die meegenomen worden in de analyse is het indrukwekkend dat de Noordvleugel en de Zuidvleugel zo hoog scoren. De andere Nederlandse regio's zijn onderaan te vinden (grijs). Hier zien we dat Noord-Brabant (38ste) en Gelderland (67ste) de op twee en drie na sterkste regio's van Nederland zijn. De vijfde kolom geeft de relatieve positie ten opzichte van de Noordvleugel aan. Hierdoor is te zien dat Inner London en Ile de France ongeveer vijf keer zoveel investeren in andere plaatsen als de Noordvleugel, en de Zuidvleugel bijna anderhalf keer zoveel. Het is echter duidelijk dat regio's als Düsseldorf en het Brusselse Gewest minder investeren in andere regio's dan de Noordvleugel. In de laatste kolommen zien we hoe over drie afzonderlijke periodes de regionale positie verandert. Zo blijkt dat de Noordvleugel in de loop

der tijd qua positie stabiel is gebleven, terwijl de Zuidvleugel aan het wegzakken is. Ook is het interessant te zien dat regio's aan de top van de ranglijst niet veel van plaats wisselen, terwijl regio's onderaan meer in beweging zijn. Dit betekent dat het investeringsgedrag van de Noordvleugel en de Zuidvleugel redelijk stabiel is, terwijl andere Nederlandse regio's wat dat betreft veel meer fluctueren.

Ranking of European Regions 2000 - 2009

Ranking Acquiror

NUTS 2 Region	Main city	Investments	Rank	% Amsterdam	Investments	Rank	Investments	Rank	Investments	Rank
		2000-2009	2000-2009		2000-2003	2000-2003	2004-2006	2004-2006	2007-2009	2007-2009
Inner London	London	593074112	1	4,48	382405467	1	126861546	2	83807082	2
Île de France	Paris	588072320	2	4,44	365486452	2	134804135	1	87781759	1
Berkshire and Oxfordshire	Oxford	306235552	3	2,31	264511037	3	12637548	13	29086971	4
Comunidad de Madrid	Madrid	192539072	4	1,45	71673636	8	93845238	3	27020205	5
Zuidvleugel	Rotterdam-The Hague	157715200	5	1,19	69419842	9	79998523	4	8296828	15
Noordvleugel	Amsterdam-Utrecht-Almere	132435370	6	1,00	76104295	6	32355396	6	23975676	6
Lombardia	Milan	131028288	7	0,99	63255567	11	51862405	5	15910313	10
Oberbayern	Munich	106169544	8	0,80	78930946	5	15356365	10	11882232	12
Outer London	London	100826912	9	0,76	90684358	4	7739133	22	2403423	25
Düsseldorf	Düsseldorf	98357096	10	0,74	75813236	7	9808481	16	12735377	11
Lazio	Rome	93465280	11	0,71	47039292	13	23005449	7	23420541	7
Brussels Gewest	Brussels	81348408	12	0,61	30063967	16	15800662	9	35483781	3
Köln	Cologne	78250648	13	0,59	67131226	10	9852938	15	1266487	29
Stockholm	Stockholm	68838736	14	0,52	47664350	12	14990589	11	6183797	19
Darmstadt	Frankfurt am Main	64237416	15	0,49	27299726	18	17915054	8	19022635	9
Cataluña	Barcelona	57511408	16	0,43	26387453	19	9753080	17	21370873	8
Piemonte	Turin	50842176	17	0,38	43339743	14	4823795	27	2678639	24
Etelä-Suomi	Helsinki	47678016	18	0,36	34807186	15	6918899	23	5951933	20
Hovedstaden	Copenhagen	35284716	19	0,27	24165317	20	9380992	18	1738408	26
Surrey, East and West Sussex	Brighton	33813120	20	0,26	27676773	17	3110930	29	3025417	23
Luxembourg	Luxembourg	33379844	21	0,25	17615380	24	9296579	19	6467886	17
Hampshire and Isle of Wight	Southampton	32552412	22	0,25	15052002	26	13198857	12	4301554	22
Herefordshire and Warwickshire	Warwick	29238434	23	0,22	23594667	21	5448752	26	190515	33
Southern and Eastern	Dublin	28629876	24	0,22	17684569	23	6367244	25	4578062	21
Wien	Wenen	25629940	25	0,19	8961866	28	10371763	14	6296312	18
Eastern Scotland	Edinburgh	25555964	26	0,19	15484107	25	8787031	20	1284825	28
Pais Vasco	Bilbao	23541424	27	0,18	5850326	30	8066388	21	9624709	14
Gloucestershire-North Somerset	Bristol	20115800	28	0,15	18351846	22	1170096	32	593857	31
Attiki	Athens	19559000	29	0,15	5787592	31	6587015	24	7184392	16
Toscana	Florence	18994740	30	0,14	6212323	29	1516261	31	11266156	13
Noord-Brabant	Eindhoven	13710251	38	0,10	9639144	27	3206276	28	864831	30
Gelderland	Arhem-Nijmegen	5735257	67	0,04	3839842	55	460409	111	1435006	27
Limburg	Maastricht	4955768	75	0,04	3093475	63	1745306	30	116987	133
Drenthe	Assen	664000	146	0,01	664000	105	0	216	0	210
Overijssel	Zwolle-Enschede	622370	152	0,00	18000	207	435083	113	169287	121
Zeeland	Vlissingen-Middelburg	299104	174	0,00	0	224	15259	194	283845	32
Groningen	Groningen	105898	202	0,00	14902	211	0	216	90996	141
Friesland	Leeuwarden	74863	217	0,00	32863	193	42000	167	0	210

Ranking Target

NUTS 2 Region	Main city	Investments	Rank	% Amsterdam	Investments	Rank	Investments	Rank	Investments	Rank
		2000-2009	2000-2009		2000-2003	2000-2003	2004-2006	2004-2006	2007-2009	2007-2009
Inner London	London	508000000	1	4,40	299000000	1	157000000	1	51200000	2
Île de France	Paris	293000000	2	2,54	172000000	3	79300000	2	41900000	3
Düsseldorf	Düsseldorf	288000000	3	2,49	265000000	2	14600000	11	8897032	11
Comunidad de Madrid	Madrid	169000000	4	1,46	54300000	8	55300000	3	58900000	1
Noordvleugel	Amsterdam-Utrecht-Almere	115493985	5	1,00	57037895	7	32651938	7	26201155	5
Lombardia	Milan	108000000	6	0,94	62700000	5	20400000	9	25300000	6
Outer London	London	106000000	7	0,92	94300000	4	8107121	19	3703751	19
Lazio	Rome	96700000	8	0,84	51900000	9	37100000	6	7776049	12
Berkshire and Oxfordshire	Oxford	77900000	9	0,67	31200000	12	40200000	5	6465502	15
Darmstadt	Frankfurt am Main	76500000	10	0,66	59100000	6	10800000	13	6518986	14
Piemonte	Turin	73700000	11	0,64	28500000	16	41700000	4	3491363	20
Brussels Gewest	Brussels	65100000	12	0,56	12100000	28	19800000	10	33100000	4
Zuidvleugel	Rotterdam-The Hague	55900000	13	0,48	38300000	11	10000000	16	7651124	13
Stockholm	Stockholm	55600000	14	0,48	30600000	14	10700000	14	14300000	8
Eastern Scotland	Edinburgh	54200000	15	0,47	31000000	13	3492402	28	19700000	7
Surrey, East and West Sussex	Brighton	51100000	16	0,44	40300000	10	8162531	18	2622490	22
Hovedstaden	Copenhagen	44800000	17	0,39	27200000	17	13400000	12	4158275	17
Oberbayern	Munich	41300000	18	0,36	29400000	15	7874048	20	4019901	18
Etelä-Suomi	Helsinki	34300000	19	0,30	24300000	19	5423552	25	4546930	16
Cataluña	Barcelona	33300000	20	0,29	12700000	26	10000000	17	10600000	9
Köln	Cologne	32500000	21	0,28	9144430	29	21000000	8	2374917	23
Gloucestershire-North Somerset	Bristol	28400000	22	0,25	24800000	18	2422179	31	1227311	30
Southern and Eastern	Dublin	27500000	24	0,24	20000000	21	6065029	23	1380285	28
Hamburg	Hamburg	27500000	23	0,24	18900000	23	7454042	21	1201238	32
Luxembourg	Luxembourg	26900000	25	0,23	22000000	20	3310768	29	1588145	27
Lisboa	Lisbon	25300000	26	0,22	12500000	27	10600000	15	2115089	24
East Anglia	Cambridge	23900000	27	0,21	19500000	22	3014783	30	1318188	29
Attiki	Athens	22400000	28	0,19	8053903	30	4994259	27	9302331	10
Shropshire and Staffordshire	Newcastle	22000000	29	0,19	13600000	24	5079667	26	3309649	21
Herefordshire and Warwickshire	Warwick	21800000	30	0,19	13100000	25	6658428	22	1997908	25
Noord-Brabant	Eindhoven	9295753	58	0,09	5508902	54	1948547	65	1838304	26

Tabel 2: ranglijst van Europese regio's op basis van M&A in 2000 – 2009

Bron: R. Wall en M. Burger 2010

Aan het onderste deel van de tabel is te zien dat de Noordvleugel in de periode 2000-2009 de 5de plaats inneemt in termen van aantrekkelijkheid voor inwaartse investeringen, terwijl de Zuidvleugel de 13de plaats bekleedt. Inner London (1ste), Ile de France (2de), Düsseldorf (3de), Comunidad de Madrid (4de) zijn in deze periode aantrekkelijker dan de Noordvleugel. Dit is duidelijker te zien in de 5de kolom waar bijvoorbeeld Inner London bijna vier en een half keer sterker is dan de Noordvleugel. Ook zien we dat Noord-Brabant (58ste) en Groningen (73ste) op twee, respectievelijk drie na de aantrekkelijkste regio's van Nederland zijn. In de laatste kolommen is te zien dat de Noordvleugel redelijk stabiel blijft als het gaat om inwaartse investeringen, terwijl de fluctuatie in andere Nederlandse regio's groter is. Interessant is dat vooral in de laatste fase (2007-2009) Noord-Brabant in opkomst is.

Verder blijkt duidelijk uit de tabel dat het leeuwendeel van de M&A daadwerkelijk plaatsvindt binnen een gering aantal stedelijke regio's, maar dat deze investeringen niet alleen sterk vertegenwoordigd zijn in Noordwest-Europa maar ook in zuidelijke regio's³⁴. Een belangrijke observatie is dat, gelet op de vele NUTS 2-regio's, de Noordvleugel en de Zuidvleugel het behoorlijk goed doen, vooral als we rekening houden met het relatief kleine aantal inwoners van beide regio's. Dit is belangrijk, omdat een regio stabielere blijkt te zijn naarmate deze een hogere positie in de tabel inneemt. Naar verwachting zullen in de nabije toekomst de regio's aan de top dan ook een grotere kans maken om sterk te blijven.

Netwerkstructuur:

Om te zien hoe stabiel de investeringen in de loop der tijd zijn als het gaat om knooppunten en verbindingen, is een correlatie aangebracht (Tabel 3). Het bovenste deel heeft betrekking op de uitwaartse investeringen (acquiror) van alle NUTS 2-regio's over de drie afzonderlijke periodes. We zien dat de investeringen hoog correleren wat betreft het aantal M&A, zowel in waarde als in aantal investeringen. Hetzelfde is waar te nemen in het middelste deel van de tabel (target). Dit wil zeggen dat over de hele periode Europese regio's redelijk stabiel zijn gebleven. In het onderste deel van de tabel zien we echter lage correlaties over alle drie periodes, waaruit blijkt dat er weinig samenhang is tussen de interregionale bestemmingen van investeringen. Dit wil zeggen dat het binnen de context van deze studie wel zinvol is om de veranderende aantrekkelijkheid van regio's te bestuderen (de knooppunten) maar niet de herkomst van de investeringen (de verbindingen). Daarom wordt in deze studie alleen gekeken naar de netwerkstructuur over de totale periode, en in vraag vier zal worden bekeken hoe de regio's zich als knooppunt in de loop der tijd ontwikkelen.

³⁴ Chapman, K. & Edmond, H. (2000) Mergers/acquisitions and restructuring in the EU chemical industry: Patterns and implications, *Regional Studies*, 34(8), pp. 753-767

Spearman Rank Correlations for Acquiror, Target and Linkage M&As

Acquiror						
	number of M&As (2000-2003)	number of M&As (2004-2006)	number of M&As (2007-2009)	value of M&As (2000-2003)	value of M&As (2004-2006)	value of M&As (2007-2009)
number of M&As (2000-2003)	1					
number of M&As (2004-2006)	0,85	1				
number of M&As (2007-2009)	0,8	0,83	1			
value of M&As (2000-2003)	0,93	0,76	0,71	1		
value of M&As (2004-2006)	0,78	0,92	0,79	0,72	1	
value of M&As (2007-2009)	0,78	0,79	0,93	0,69	0,77	1

Target						
	number of M&As (2000-2003)	number of M&As (2004-2006)	number of M&As (2007-2009)	value of M&As (2000-2003)	value of M&As (2004-2006)	value of M&As (2007-2009)
number of M&As (2000-2003)	1					
number of M&As (2004-2006)	0,87	1				
number of M&As (2007-2009)	0,84	0,83	1			
value of M&As (2000-2003)	0,92	0,81	0,79	1		
value of M&As (2004-2006)	0,79	0,91	0,76	0,76	1	
value of M&As (2007-2009)	0,77	0,74	0,9	0,74	0,68	1

Linkages						
	number of M&As (2000-2003)	number of M&As (2004-2006)	number of M&As (2007-2009)	value of M&As (2000-2003)	value of M&As (2004-2006)	value of M&As (2007-2009)
number of M&As (2000-2003)	1					
number of M&As (2004-2006)	-0,56	1				
number of M&As (2007-2009)	-0,49	-0,39	1			
value of M&As (2000-2003)	0,96	-0,55	-0,48	1		
value of M&As (2004-2006)	-0,55	0,98	-0,38	-0,54	1	
value of M&As (2007-2009)	-0,49	-0,38	0,98	-0,48	-0,38	1

Tabel 3: correlatietabel

Bron: R. Wall en M. Burger 2010

In de volgende tabel (tabel 4) is te zien wat de sterkste investeringsrelaties van de Noordvleugel en de Zuidvleugel zijn in de periode 2000-2009. Linksboven zien we dat de Noordvleugel voornamelijk investeert in de VS (30%), gevolgd door interne investeringen in de Noordvleugel zelf (16%), en in Rusland (9,5%). In het geval van de Zuidvleugel zien we dat deze regio voornamelijk in London investeert (49%), gevolgd door de VS (30%) en Japan (9%). Ook zien we dat in deze periode de Zuidvleugel meer heeft geïnvesteerd in andere plaatsen dan de Noordvleugel, maar dat de Noordvleugel een veel hogere diversiteit van investeringsplaatsen heeft. In dat opzicht is de Noordvleugel beduidend meer geïntegreerd in de wereldeconomie dan de Zuidvleugel. Rechtsboven is te zien dat de Noordvleugel het aantrekkelijkst is als het gaat om inwaartse investeringen (28%), gevolgd door Ile de France (18%) en vervolgens de VS (9,8%). In het geval van de Zuidvleugel is te zien dat de grootste buitenlandse investeringen uit Australië (14%), de VS (13%) en Sardegna (13%) afkomstig zijn. Ook opmerkelijk is dat het leeuwendeel van de uitwaartse en inwaartse investeringen met verafgelegen plaatsen te maken heeft en dat de investeringen tussen Nederlandse regio's onderling behoorlijk laag zijn. Dit roept de vraag op hoe Nederlandse beleidsmakers deze regio's in de toekomst zullen ontwikkelen en of het niet net zo belangrijk is om de interregionale relaties onderdeel te maken van toekomstige beleidsstrategieën.

Strongest Linkages of Noordvleugel and Zuidvleugel 2000-2009

NV and ZV as Acquiror					NV and ZV as Target				
Rank	NUTS 2 Region Acquiror	NUTS 2 Region Target	Investment	%	Rank	NUTS 2 Region Acquiror	NUTS 2 Region Target	Investment	%
1	Noordvleugel	United States	32499524	30,0	1	Noordvleugel	Noordvleugel	19422918	28,7
2	Noordvleugel	Noordvleugel	19422918	16,1	2	Île de France	Noordvleugel	11023823	18,2
3	Noordvleugel	Russian Federation	10269909	9,5	3	United States	Noordvleugel	9381341	9,8
4	Noordvleugel	Zuidvleugel	5291695	4,9	4	Inner London	Noordvleugel	8210580	6,5
5	Noordvleugel	Praha	3890529	3,6	5	Brussels Gewest	Noordvleugel	7794064	6,2
6	Noordvleugel	Veneto	3877246	3,6	6	Comunidad de Madrid	Noordvleugel	6199392	4,9
7	Noordvleugel	Inner London	3736976	3,4	7	Canada	Noordvleugel	3990718	3,2
8	Noordvleugel	Piemonte	3059600	2,8	8	Russian Federation	Noordvleugel	3257389	2,6
9	Noordvleugel	Turkey	2931997	2,7	9	Lazio	Noordvleugel	2937500	2,3
10	Noordvleugel	Australia	2864425	2,6	10	Kuwait	Noordvleugel	2539016	2,0
11	Noordvleugel	Midi-Pyrénées	2822000	2,6	11	Wolfsburg	Noordvleugel	2000000	1,6
12	Noordvleugel	Île de France	1924682	1,8	12	Bonn	Noordvleugel	1850807	1,5
13	Noordvleugel	Attiki	1799340	1,7	13	Région lémanique	Noordvleugel	1729418	1,4
14	Noordvleugel	Kazakhstan	1739970	1,6	14	Leicestershire	Noordvleugel	1480000	1,2
15	Noordvleugel	Brazil	1573135	1,5	15	Zuidvleugel	Noordvleugel	1478209	1,2
16	Noordvleugel	Mexico	1501525	1,4	16	Hovedstaden	Noordvleugel	1476873	1,2
17	Noordvleugel	Luxembourg	1306658	1,2	17	Luxembourg	Noordvleugel	1407166	1,1
18	Noordvleugel	Andalucia	1256600	1,2	18	Etelä-Suomi	Noordvleugel	1362000	1,1
19	Noordvleugel	Hovedstaden	1213011	1,1	19	Hong Kong	Noordvleugel	1300000	1,0
20	Noordvleugel	Nordwestschweiz	1193617	1,1	20	Arnhem-Nijmegen	Noordvleugel	1227890	1,0
21	Noordvleugel	Gelderland	1165000	1,1	21	China	Noordvleugel	1166326	0,9
22	Noordvleugel	Gloucestershire	862183	0,8	22	Noordoost-Noord-Brabant	Noordvleugel	810000	0,6
23	Noordvleugel	Mazowieckie	660883	0,6	23	Alpes-Maritimes	Noordvleugel	648178	0,5
24	Noordvleugel	Lisboa	510000	0,5	24	Veluwe	Noordvleugel	240000	0,2
25	Noordvleugel	Israel	446470	0,4	25	Stockholm	Noordvleugel	215000	0,2
26	Noordvleugel	Canada	399697	0,4	26	Paris	Noordvleugel	164000	0,1
27	Noordvleugel	Bermuda	357469	0,3	27	Linz-Wels	Noordvleugel	127000	0,1
28	Noordvleugel	Noord-Brabant	295000	0,3	28	Starnberg	Noordvleugel	110000	0,1
29	Noordvleugel	Sjeverozapadna Hrvatska	201414	0,2	29	Frankfurt	Noordvleugel	104000	0,1
30	Noordvleugel	Southern and Eastern	165000	0,2	30	Edinburgh, City of	Noordvleugel	75653	0,1
31	Noordvleugel	Rhône-Alpes	150000	0,1	31	Hauts-de-Seine	Noordvleugel	60000	0,0
32	Noordvleugel	Norte	146400	0,1	32	Pirkanmaa	Noordvleugel	60000	0,0
33	Noordvleugel	Västsværike	132229	0,1	33	Vaud	Noordvleugel	49406	0,0
34	Noordvleugel	Overijssel	106933	0,1	34	Het Gooi en Vechtstreek	Noordvleugel	45378	0,0
35	Noordvleugel	Cataluña	102599	0,1	35	Trieste	Noordvleugel	39227	0,0
36	Noordvleugel	Kozep-Magyarország	69828	0,1	36	Dorset	Noordvleugel	39000	0,0
37	Noordvleugel	Prov. Antwerpen	66640	0,1	37	Zuidwest-Gelderland	Noordvleugel	36600	0,0

1	Zuidvleugel	Inner London	72928806	49	1	Zuidvleugel	Zuidvleugel	9623188	21
2	Zuidvleugel	United States	44182089	30	2	Australia	Zuidvleugel	6420031	14
3	Zuidvleugel	Japan	13573789	9	3	United States	Zuidvleugel	6028110	13
4	Zuidvleugel	Zuidvleugel	9623188	6	4	Sardegna	Zuidvleugel	5900000	13
5	Zuidvleugel	Düsseldorf	3837000	3	5	Japan	Zuidvleugel	5000000	11
6	Zuidvleugel	Noordvleugel	945734	3	6	Inner London	Zuidvleugel	4402828	9
7	Zuidvleugel	Hamburg	1372950	1	7	Noordvleugel	Zuidvleugel	3452263	8
8	Zuidvleugel	Mexico	1215284	0	8	Brussels Gewest	Zuidvleugel	3310000	7
9	Zuidvleugel	China	890237	0	9	Hovedstaden	Zuidvleugel	2300000	5

Tabel 4: de sterkste verbindingen van de Noordvleugel en de Zuidvleugel 2000 – 2009

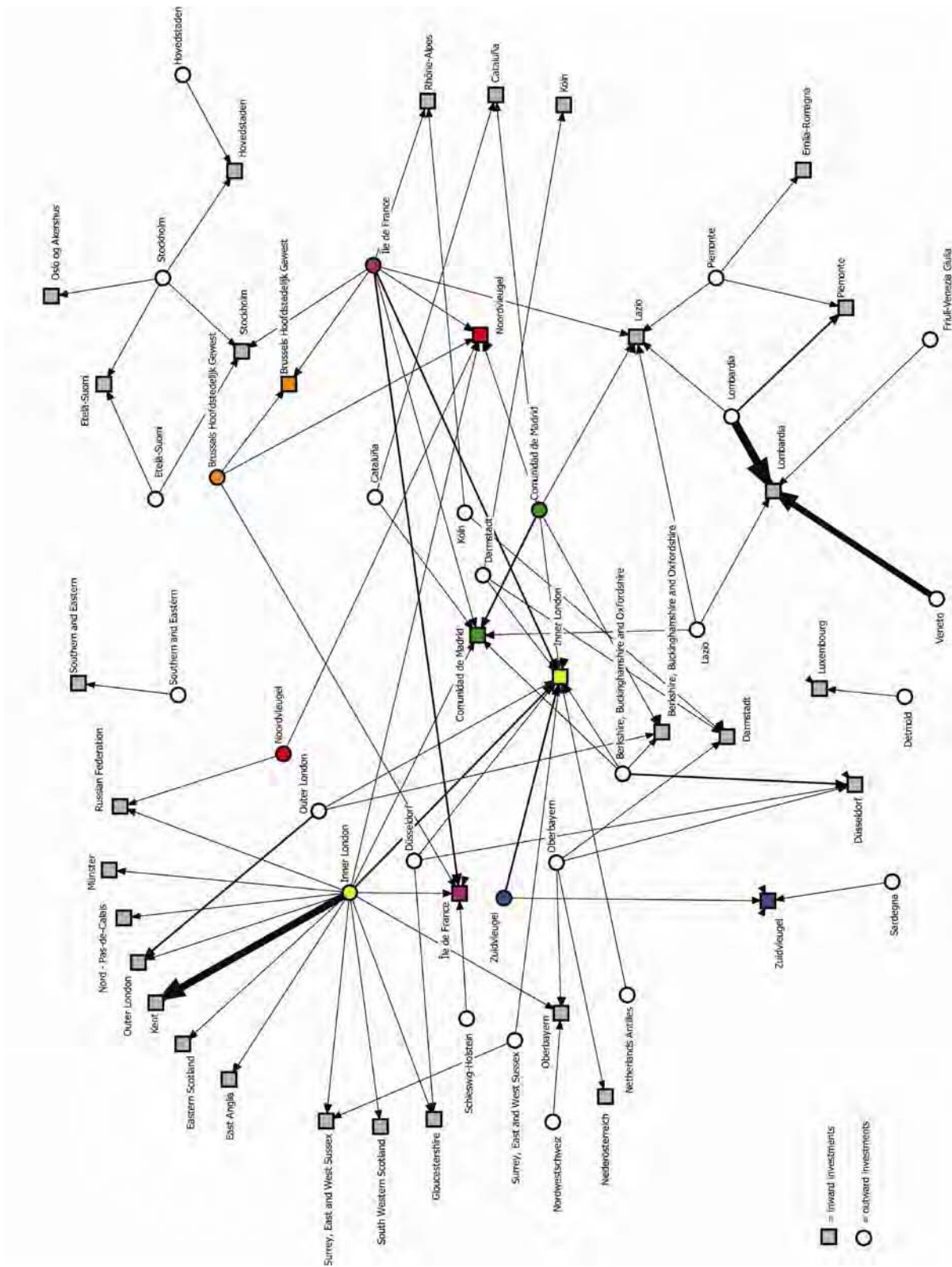
Bron: R. Wall en M. Burger 2010

In het diagram (Figuur 2) zien we de netwerkstructuur van de sterkste M&A in de periode 2000-2009. Het diagram is tweeledig waardoor plaatsen twee keer te zien zijn - als acquiror-knooppunt én als target knooppunt. Hierdoor kunnen de verbindingen van de Noordvleugel en de Zuidvleugel vergeleken worden met andere plaatsen. De berekende verbindingen van deze twee regio's zijn eerder besproken in Tabel 3. Verder is te zien dat de sterkere concurrenten van de Noordvleugel en de Zuidvleugel, bijvoorbeeld London, Ile de France en Comunidad de Madrid, veel sterkere verbindingen hebben en ook een hogere diversiteit aan verbindingen. Ook is duidelijk te zien dat de VS binnen de Europese investeringsnetwerken een belangrijke rol spelen. Daarnaast werd geverifieerd dat het merendeel van de investeringen inderdaad plaatsvindt tussen Europese landen (OECD, 2003).

De geografie van M&A binnen Europese regio's:

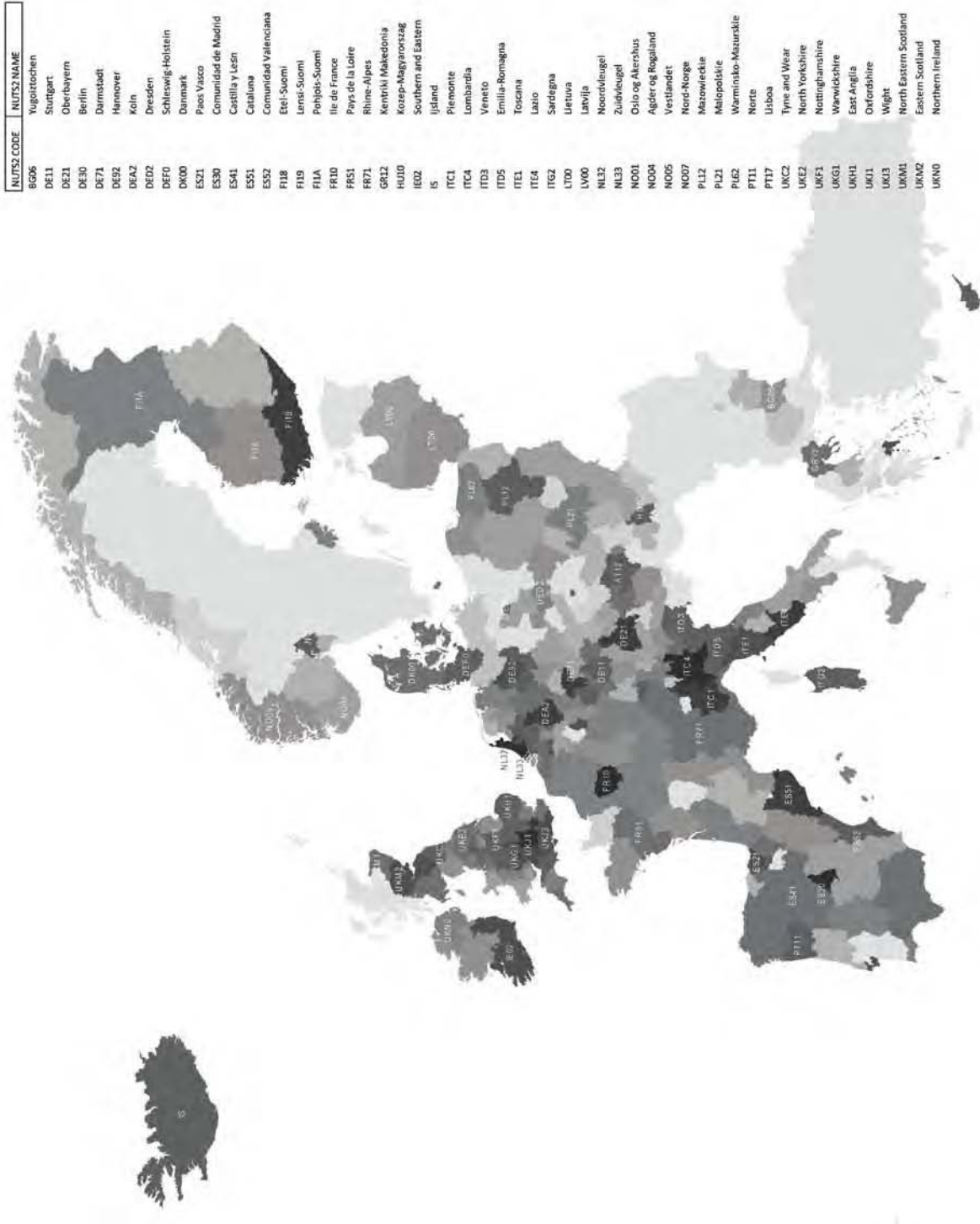
In dit onderdeel wordt niet alleen geografisch onderzocht welke regio's de sterkste uitwaartse investeringen doen in andere regio's, maar ook welke regio's het meest aantrekkelijk zijn voor inwaartse investeringen. Op de eerste kaart (Kaart 1) wordt, aflopend van donkergrijs naar lichtgrijs, aangegeven wat de sterkste uitwaartse investeringen zijn over het periode 2000-2009. Duidelijk is dat de grootste investeringen plaatsvinden langs de as tussen Noordwest-Europa en Italië. Andere belangrijke plaatsen zijn in Frankrijk, Finland, Ierland en Spanje terug te vinden. De rangorde van deze regio's zien we weer terug in Tabel 1, waarin te zien is dat de Noordvleugel en de Zuidvleugel respectievelijk de 6de en 5de plaats innemen. Ook is duidelijk dat qua uitwaartse investeringen West-Europa nog veel sterker is dan Oost Europa. Op kaart 2 zijn de inwaartse investeringen naar regio's in de periode 2000 – 2009 te zien. Op de eerste plaats zien we dat er, vergeleken met de vorige kaart, veel meer aantrekkelijke investeringsplaatsen zijn dan plaatsen van waaruit geïnvesteerd wordt. Dit geeft de machtsverhoudingen aan tussen een klein aantal regio's met economische zeggenschap over een groter aantal andere plaatsen die op afstand beheerd worden. Omdat M&A een belangrijke invloed hebben op regionale ontwikkelingen roept dit vragen op over de relatie tussen administratieve grenzen en beleid³⁵. Ook zijn de verschillen tussen West- en Oost-Europa geringer dan op de vorige kaart, waarop de aantrekkelijkheid van Oost-Europese regio's als 'target' duidelijk te zien is. De rangorde van deze regio's vinden we terug in het onderste deel van Tabel 1. Hier zien we dat de Noordvleugel en de Zuidvleugel de 5de en 13de plaats innemen. Op Kaart 3 is duidelijk wat de belangrijkste investeringsverbindingen tussen regio's zijn in de periode 2000 - 2009. Duidelijk is dat het Verenigd Koninkrijk, hoofdzakelijk Inner London, de belangrijkste spil is in het web, gevolgd door Ile de France, Comunidad de Madrid, en Lombardije (Milaan). De hoogste diversiteit aan interregionale investeringen vinden we in Noordwest-Europa. Ook is duidelijk dat Oost-Europa minder verbindingen kent dan de rest van Europa. Kaart 4 is een driedimensionale combinatie van de 'acquiror'-regio en de netwerkkaart. De hoogte en grote van de regionale knopen bepalen de sterkte van de regio's. Een driedimensionale film van deze kaart is te vinden op <http://vimeo.com/16208007>. Kaart 5 geeft alle investeringen weer binnen de Noordvleugel en de Zuidvleugel in de periode 2000 – 2009. Het bovenste deel van deze kaart toont de uitwaartse investeringen in deze twee regio's, terwijl op het onderste deel te zien is dat de Noordvleugel het meest aantrekkelijk is voor inwaartse investeringen. Ook is duidelijk op beide kaarten te zien dat Noord-Holland goed is voor het leeuwendeel van de investeringen in de Noordvleugel.

³⁵ Derudder, B., Witlox, F. (2008). World Integration Through Global City Networks: Specification, Measurement, and Analysis. Paper presented at the Conference of the Regional Science Association International, Sao Paulo, 17 – 19 March 2008.

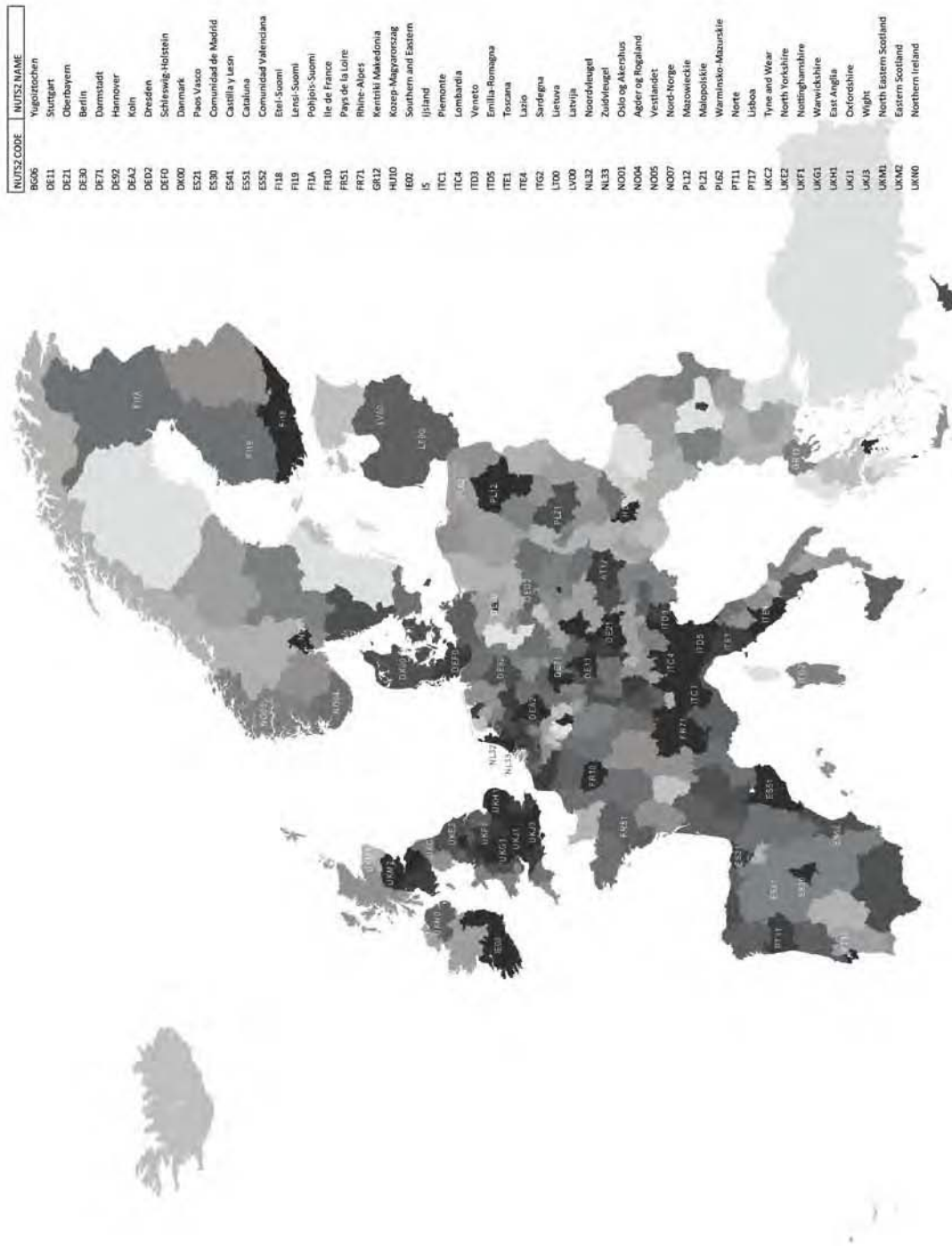
Figuur 2: de sterkste verbindingen (M&A) 2000 – 2009

Bron: R. Wall 2010

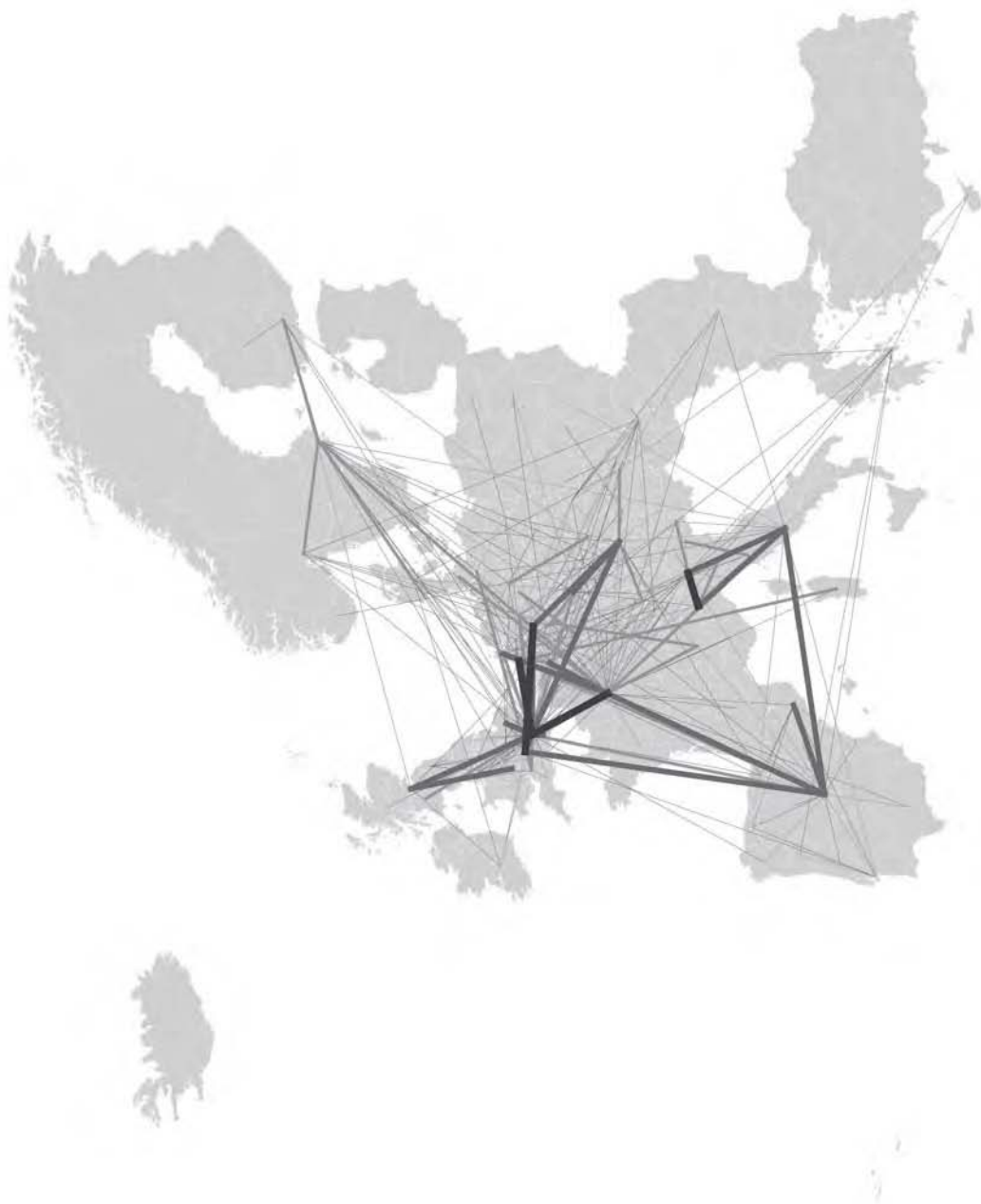
Kaart 1: uitwaartse investeringen (acquiror) m.b.t. NUTS 2-regio's 2000 – 2009

Bron: R. Wall 2010

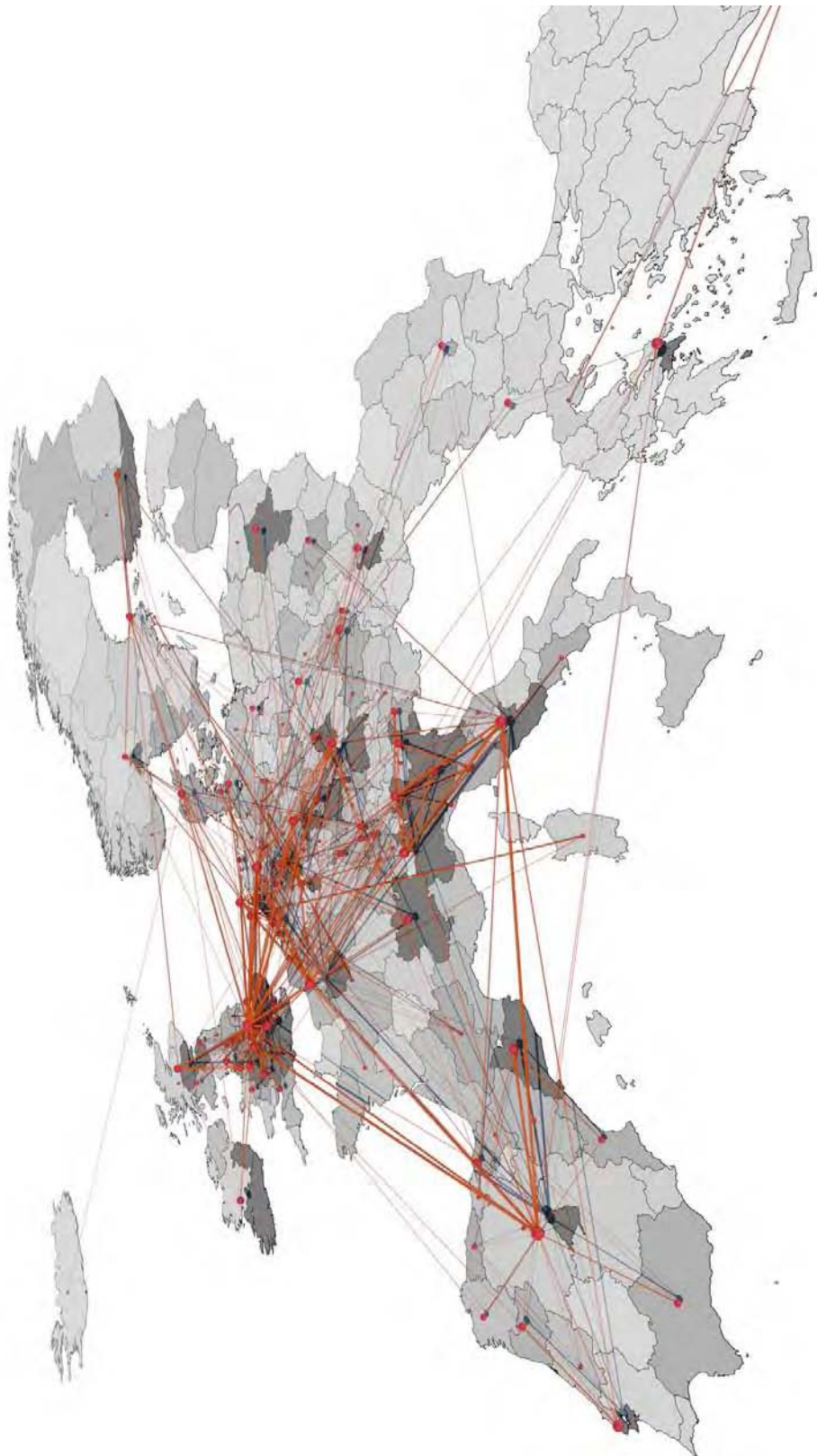
Kaart 2: inwaartse investeringen (target) m.b.t. NUTS 2-regio's 2000 – 2009

Bron: R. Wall 2010

Kaart 3: het netwerk van M&A 2000 – 2009

Bron: R. Wall 2010

Kaart 4: het driedimensionale netwerk van M&A en bijbehorende NUTS 2-regio's 2000 – 2009

Bron: R. Wall 2010

Kaart 5: M&A-clusters in de Noordvleugel en de Zuidvleugel 2000 – 2009. Boven = uitwaartse investeringen.

Onder = inwaartse investeringen.

OV 2: welke netwerken spelen een rol in de belangrijkste industriële sectoren van de Noordvleugel?

Rangorde:

Tot nu toe is gekeken naar de totale M&A van alle industriële sectoren. In dit onderdeel wordt onderzocht wat de betekenis is van de Noordvleugel binnen de netwerken van haar belangrijkste industriële sectoren. Omdat alle bedrijven sectoraal gecodeerd zijn, konden we zien wat de sterkste sectoren van de Noordvleugel en de Zuidvleugel zijn (aan de hand van de waarden van de deals). Deze vinden we terug in de tabel (Tabel 5). In het linkerdeel vinden we de bedrijfssectoren die uitwaarts investeren in bedrijven in andere regio's, terwijl we in het rechterdeel kunnen zien welke industriële sectoren het meest investeren in bedrijven in de twee Nederlandse regio's. In de tabel linksboven is duidelijk te zien dat de sector financiën, verzekeringen en vastgoed (FIRE) de sterkste uitwaartse investeringssector van de Noordvleugel is. 59% van alle M&A van de Noordvleugel valt in die sector, en bijna 26% van de gecombineerde investeringen van de Noordvleugel en de Zuidvleugel. De investeringspercentages van deze sector in de Zuidvleugel liggen aanzienlijk lager (5,9%). Op de tweede en derde plaats vinden we groothandel en transport (WTS) en geavanceerde zakelijke diensten (APS). De andere sectoren spelen een wat bescheidener rol in termen van uitwaartse investeringen. In het geval van de Zuidvleugel is te zien dat de uitwaartse investeringen vanuit de sectoren mijnbouw en olie bijna 50% van alle sectorinvesteringen in deze regio vormen, en 28% van die uit de twee regio's samen. Op de tweede plaats vinden we de voedselsector (19%) gevolgd door de geavanceerde zakelijke dienstverlening (13%). Het is interessant om te zien dat de Zuidvleugel goed is voor bijna 55% van alle uitwaartse investeringen door de gecombineerde regio's.

Rechtsboven in de tabel zien we dat de geavanceerde zakelijke dienstverlening (APS) de meest aantrekkelijke sector van de Noordvleugel is voor buitenlandse investeerders (30%). Verder dekt deze ook 19% van de gecombineerde inwaartse investeringen in beide regio's. Op de tweede plaats komt vervolgens de sector financiën, verzekeringen en vastgoed (FIRE), en de sector groothandel en transport (WTS) bezet de derde plaats. De kracht van de Noordvleugel in deze sectoren heeft waarschijnlijk te maken met het niveau van hoogopgeleiden, de nabijheid van Schiphol, het goede imago en de identiteit van deze regio (Dunning 1998), evenals de fysieke sociale en culturele nabijheid en dichtheid van dit gebied³⁶. In dat opzicht zijn deze drie sectoren, in termen van uitwaartse en inwaartse investeringen, essentieel voor de Noordvleugel. Daarom zullen in het volgende gedeelte de netwerken van deze drie sectoren worden onderzocht. Rechtsonder zien we dat, als het gaat om regionale aantrekkelijkheid, de Zuidvleugel ook goed

³⁶ Storper, M. & Venables, A. J. (2004) Buzz: face-to-face contact and the urban economy, *Journal of Economic geography*, 4(4), pp. 351-370

presteert op het gebied van geavanceerde zakelijke dienstverlening (37%), gevolgd door de sector financiën, verzekeringen en vastgoed (30%). Gelet op de totale investeringen door beide regio's is de Noordvleugel goed voor 66% van alle inwaartse investeringen. Zo gezien investeert de Zuidvleugel sterker in andere plaatsen, terwijl de Noordvleugel verreweg de meeste investeringen aantrekt.

Gelet op de drie sterkste industriële sectoren van de Noordvleugel is nu de vraag welke NUTS 2-regio's het sterkst zijn. In Tabel 6 zien we welke positie de regio's per industriële sector innemen. Aan de linkerkant zien we de uitwaartse investeringen, terwijl aan de rechterkant de inwaartse investeringen te zien zijn. Als het gaat om de sector financiën, verzekeringen en vastgoed zien we dat de Noordvleugel de 3de plaats inneemt, terwijl de Zuidvleugel op de 16de plaats komt. Ook is in de 5de kolom te zien dat Inner London bijvoorbeeld bijna vier keer zo sterk is als de Noordvleugel. Rechts is duidelijk te zien dat de Noordvleugel de op 3 na aantrekkelijkste plaats is qua inwaartse investeringen, en dat Inner London bijna drie keer zo aantrekkelijk is. Ook de Zuidvleugel doet het behoorlijk goed in deze sector. In de sector groothandel en transport neemt de Noordvleugel een uitstekende 3de plaats in, terwijl de Zuidvleugel hier goed is voor de 10de plaats. Als het gaat om inwaartse investeringen in deze sector zien we dat de Noordvleugel de 3de plaats inneemt, en dat de Zuidvleugel maar matig presteert (24ste). Het onderste deel van de tabel laat zien dat de Zuidvleugel en de Noordvleugel ongeveer hetzelfde scores (10de en 11de) als het gaat om uitwaartse investeringen binnen de geavanceerde zakelijke dienstverlening. Aan de rechterkant zien we ongeveer hetzelfde patroon (7de en 10de).

M&As of the Noordvleugel and Zuidvleugel by Industrial Sector Shares (2000 - 2009)

Noordvleugel's Industrial Sectors (Acquirer)	Deal values	Deal values % NV	Deal values % NV & ZV	Noordvleugel's Industrial Sectors (Target)	Deal values	Deal values % NV	Deal values % NV & ZV
Finance, insurance and real estate (FIRE)	67600386	59,02	25,64	Advanced producer services (APS)	28835283	30,49	19,37
Wholesale trade and transportation services (WTS)	13422472	11,45	4,91	Finance, insurance and real estate (FIRE)	23634321	22,33	15,93
Advanced producer services (APS)	13375928	11,44	4,86	Wholesale trade and transportation services (WTS)	12648307	12,31	8,21
Food products	8097872	7,10	2,94	Mining and oil	12159303	10,86	7,77
Transportation equipment	3014467	2,57	2,20	Chemicals	5426511	5,22	3,33
Electronic equipment	2814868	2,40	1,02	Electricity, gas and sanitary	4022922	3,83	2,45
Electricity, gas and sanitary	2450682	2,21	0,84	Food products	3841678	3,65	2,39
Metal products	2289408	1,00	0,82	Transportation equipment	3486262	3,31	2,20
Chemicals	972266	0,82	0,34	Petroleum refining	3200000	3,12	2,02
Wood and paper products	645268	0,49	0,22	Electronic equipment	2164546	2,10	1,37
Retail trade	498870	0,43	0,17	Retail trade	1311784	1,29	0,83
Machinery and computers	408862	0,35	0,14	Machinery and computers	475708	0,45	0,30
Analytical and medical equipment	276702	0,24	0,98	Analytical and medical equipment	474130	0,44	0,30
Mining and oil	220693	0,17	0,08	Wood and paper products	450185	0,42	0,28
Rubber and plastics	195746	0,11	0,07	Rubber and plastics	81237	0,06	0,05
Petroleum refining	120781	0,10	0,03	Construction	49745	0,04	0,03
Agriculture	118541	0,10	0,03	Concrete and glass	39503	0,04	0,02
				Metal products	31720	0,03	0,02
				Agriculture	7258	0,01	0,00
Share	100,00	45,29		Share	100,00	66,89	

Zuidvleugel's Industrial Sectors (Acquirer)	Deal values	Deal values % ZV	Deal values % NV & ZV	Zuidvleugel's Industrial Sectors (Target)	Deal values	Deal values % ZV	Deal values % NV & ZV
Mining and oil	78636279	49,86	28,67	Advanced producer services (APS)	20942630	37,44	13,23
Food products	30506803	19,34	11,12	Finance, insurance and real estate (FIRE)	17206790	30,76	10,87
Advanced producer services (APS)	21849840	13,85	7,97	Food products	4005000	7,16	2,53
Finance, insurance and real estate (FIRE)	16299885	10,34	5,94	Wholesale trade and transportation services (WTS)	3437228	6,14	2,17
Metal products	5173957	3,28	1,89	Concrete and glass	3078306	5,50	1,94
Electricity, gas and sanitary	2475397	1,57	0,90	Electricity, gas and sanitary	3072081	5,49	1,94
Wholesale trade and transportation services (WTS)	1163314	0,74	0,42	Chemicals	1452041	2,60	0,92
Chemicals	517018	0,33	0,19	Construction	1241177	2,22	0,78
Concrete and glass	445209	0,28	0,16	Analytical and medical equipment	413540	0,74	0,26
Petroleum refining	397757	0,25	0,15	Metal products	362000	0,65	0,23
Construction	101539	0,06	0,04	Electronic equipment	326548	0,58	0,21
Transportation equipment	57042	0,04	0,02	Machinery and computers	181072	0,32	0,11
Analytical and medical equipment	44556	0,03	0,02	Mining and oil	155515	0,28	0,10
Wood and paper products	24552	0,02	0,01	Rubber and plastics	27000	0,05	0,02
Rubber and plastics	15063	0,01	0,01	Transportation equipment	22400	0,04	0,01
Electronic equipment	6980	0,00	0,00	Wood and paper products	19000	0,03	0,01
Share	100,00	54,71		Share	100,00	33,11	

Tabel 5: de sterkste industriële sectoren van de Noordvleugel en de Zuidvleugel 2000 – 2009

Bron: R. Wall en M. Burger

2010

Ranking of Regions by Noordvleugel's Strongest Sectors 2000 - 2009

FIRE Acquiror

NUTS 2 Region	Main City	Investments 2000-2009	Rank 2000-2009	% Noordvleugel
Inner London	London	307000000	1	3,85
Île de France	Paris	204000000	2	2,56
Noordvleugel	Amsterdam Utrecht Almere	798300000	3	1,00
Lombardia	Milan	769000000	4	0,96
Comunidad de Madrid	Madrid	713000000	5	0,89
Oberbayern	Munich	635000000	6	0,80
Darmstadt	Frankfurt am Main	580000000	7	0,73
Brussels Gewest	Brussels	447000000	8	0,56
Stockholm	Stockholm	285000000	9	0,36
Lazio	Rome	211000000	10	0,26
Berkshire and Oxfordshire	Oxford	209000000	11	0,26
Herefordshire and Warwickshire	Warwick	197000000	12	0,25
Cataluña	Barcelona	194000000	13	0,24
Piemonte	Turin	174000000	14	0,22
Toscana	Florence	165000000	15	0,21
Zuidvleugel	Rotterdam-The Hague	163000000	16	0,20
Eastern Scotland	Edinburgh	155000000	17	0,19
Luxembourg	Luxembourg	151000000	18	0,19
Wien	Wenen	139000000	19	0,17
Friuli-Venezia Giulia	Triest	130000000	20	0,16
Hampshire and Isle of Wight	Southampton	118000000	21	0,15
Etelä-Suomi	Helsinki	115000000	22	0,14
Outer London	London	3644532	23	0,05
Noord-Brabant	Eindhoven	1697047	24	0,02
Limburg	Maastricht	1185867	25	0,01
Overijssel	Zwolle-Enschede	232313	26	0,00
Gelderland	Arhem-Nijmegen	169896	27	0,00
Friesland	Leeuwarden	74863	28	0,00
Groningen	Groningen	41633	29	0,00

FIRE Target

NUTS 2 Region	Main City	Investments 2000-2009	Rank 2000-2009	% Noordvleugel
Inner London	London	171000000	1	2,67
Île de France	Paris	157000000	2	2,45
Comunidad de Madrid	Madrid	680000000	3	1,06
Noordvleugel	Amsterdam Utrecht Almere	64097442	4	1,00
Lombardia	Milan	602000000	5	0,94
Piemonte	Turin	506000000	6	0,79
Darmstadt	Frankfurt am Main	476000000	7	0,74
Eastern Scotland	Edinburgh	436000000	8	0,68
Lazio	Rome	385000000	9	0,60
Zuidvleugel	Rotterdam-The Hague	291000000	10	0,45
Düsseldorf	Düsseldorf	280000000	11	0,44
Brussels Gewest	Brussels	214000000	12	0,33
Cologne	Cologne	190000000	13	0,30
Venetië	Venetië	178000000	14	0,28
East Anglia	Cambridge	178000000	15	0,28
Stockholm	Stockholm	176000000	16	0,27
Hovedstaden	Copenhagen	173000000	17	0,27
Berkshire and Oxfordshire	Oxford	169000000	18	0,26
Cataluña	Barcelona	165000000	19	0,26
Emilia-Romagna	Bologna	153000000	20	0,24
Oberbayern	Munich	143000000	21	0,22
Outer London	London	114000000	22	0,18
Groningen	Groningen	60000000	23	0,09
Gelderland	Arhem-Nijmegen	1294234	24	0,02
Noord-Brabant	Eindhoven	1240062	25	0,02
Limburg	Maastricht	626331	26	0,01
Overijssel	Zwolle-Enschede	317874	27	0,00
Zeeland	Vlissingen-Middelburg	272500	28	0,00
Drenthe	Assen	60000	29	0,00

WTS Acquiror

NUTS 2 Region	Main City	Investments 2000-2009	Rank 2000-2009	% Noordvleugel
Inner London	London	706000000	1	4,31
Île de France	Paris	455000000	2	2,77
Noordvleugel	Amsterdam Utrecht Almere	16399233	3	1,00
Comunidad de Madrid	Madrid	125000000	4	0,76
Berkshire and Oxfordshire	Oxford	9419036	5	0,57
Düsseldorf	Düsseldorf	7706621	6	0,47
West Yorkshire	Leeds	7149586	7	0,44
Brussels Gewest	Brussels	6243684	8	0,38
Bedfordshire and Hertfordshire	Luton	5920835	9	0,36
Zuidvleugel	Rotterdam-The Hague	5765585	10	0,35
Lombardia	Milan	4360435	11	0,27
Cologne	Cologne	4020670	12	0,25
Stockholm	Stockholm	3421644	13	0,21
Berlin	Berlin	3418390	14	0,21
Darmstadt	Frankfurt am Main	3413345	15	0,21
Provence-Alpes-Côte d'Azur	Marseille	3259952	16	0,20
Merseyside	Liverpool	3097183	17	0,19
Greater Manchester	Manchester	3013633	18	0,18
Emilia-Romagna	Bologna	2514989	19	0,15
Leicestershire, Rutland and Northamptonshire	Northampton	2210997	20	0,13
Wien	Wenen	2154467	21	0,13
Cataluña	Barcelona	2130118	22	0,13
Surrey, East and West Sussex	Brighton	2040289	23	0,12
Etelä-Suomi	Helsinki	1906722	24	0,12
Southern and Eastern	Dublin	1894569	25	0,12
Outer London	London	494587	26	0,03
Noord-Brabant	Eindhoven	188837	27	0,01
Limburg	Maastricht	140000	28	0,01
Overijssel	Zwolle-Enschede	23580	29	0,00

WTS Target

NUTS 2 Region	Main City	Investments 2000-2009	Rank 2000-2009	% Noordvleugel
Inner London	London	369000000	1	2,38
Surrey, East and West Sussex	Brighton	233000000	2	1,50
Noordvleugel	Amsterdam Utrecht Almere	15509107	3	1,00
Île de France	Paris	123000000	4	0,79
Comunidad de Madrid	Madrid	111000000	5	0,72
Outer London	London	104000000	6	0,67
Lombardia	Milan	7685945	7	0,50
Berkshire and Oxfordshire	Oxford	6787722	8	0,44
Koep-Magyarország	Budapest	6075090	9	0,39
Shropshire and Staffordshire	Newcastle-under-Lyme	5625477	10	0,36
Nord - Pas-de-Calais	Calais	5323417	11	0,34
Düsseldorf	Düsseldorf	5267679	12	0,34
Brussels Gewest	Brussels	4618876	13	0,30
Cologne	Cologne	4447309	14	0,29
Cataluña	Barcelona	4047026	15	0,26
Hovedstaden	Copenhagen	3865526	16	0,25
Greater Manchester	Manchester	3104838	17	0,20
Stockholm	Stockholm	2346291	18	0,15
Merseyside	Liverpool	2343085	19	0,15
Midtjylland	Aarhus	2285095	20	0,15
Lazio	Rome	2199704	21	0,14
Darmstadt	Frankfurt am Main	2065525	22	0,13
Noord-Brabant	Eindhoven	1046438	23	0,07
Zuidvleugel	Rotterdam-The Hague	697732	24	0,04
Zeeland	Vlissingen-Middelburg	260000	25	0,02
Gelderland	Arhem-Nijmegen	155430	26	0,01
Drenthe	Assen	140000	27	0,01
Limburg	Maastricht	119244	28	0,01
Friesland	Leeuwarden	20900	29	0,00

APS Acquiror

NUTS 2 Region	Main City	Investments 2000-2009	Rank 2000-2009	% Noordvleugel
Berkshire and Oxfordshire	Oxford	269000000	1	11,13
Île de France	Paris	260000000	2	10,76
Inner London	London	186000000	3	7,70
Comunidad de Madrid	Madrid	772000000	4	3,19
Cologne	Cologne	603000000	5	2,50
Lazio	Rome	319000000	6	1,32
Piemonte	Turin	280000000	7	1,16
Lombardia	Milan	276000000	8	1,14
Stockholm	Stockholm	246000000	9	1,02
Noordvleugel	Amsterdam Utrecht Almere	24163426	10	1,00
Zuidvleugel	Rotterdam-The Hague	239000000	11	0,99
Cataluña	Barcelona	190000000	12	0,79
Luxembourg	Luxembourg	190000000	13	0,79
Darmstadt	Frankfurt am Main	177000000	14	0,73
Hampshire and Isle of Wight	Southampton	173000000	15	0,72
Oberbayern	Munich	163000000	16	0,67
Surrey, East and West Sussex	Brighton	135000000	17	0,56
Outer London	London	130000000	18	0,54
Hovedstaden	Copenhagen	8921299	19	0,37
Eastern Scotland	Edinburgh	8243229	20	0,34
Southern and Eastern	Dublin	7972019	21	0,33
Sardegna	Cagliari	7294717	22	0,30
Lisboa	Lissabon	7023971	23	0,29
Attiki	Athene	6722467	24	0,28
Detmold	Detmold	6631687	25	0,27
Brussels Gewest	Brussels	6282873	26	0,26
Noord-Brabant	Eindhoven	2544953	27	0,11
Limburg	Maastricht	1240874	28	0,05
Gelderland	Arhem-Nijmegen	1056436	29	0,04
Friesland	Leeuwarden	42000	30	0,00
Groningen	Groningen	15000	31	0,00

APS Target

NUTS 2 Region	Main City	Investments 2000-2009	Rank 2000-2009	% Noordvleugel
Düsseldorf	Düsseldorf	210000000	1	6,69
Inner London	London	159000000	2	5,07
Île de France	Paris	101000000	3	3,22
Lazio	Rome	515000000	4	1,64
Berkshire and Oxfordshire	Oxford	513000000	5	1,63
Comunidad de Madrid	Madrid	457000000	6	1,46
Noordvleugel	Amsterdam Utrecht Almere	33390089	7	1,00
Lombardia	Milan	243000000	8	0,77
Oberbayern	Munich	227000000	9	0,72
Zuidvleugel	Rotterdam-The Hague	214000000	10	0,68
Eastern Scotland	Edinburgh	211000000	11	0,67
Piemonte	Turin	174000000	12	0,55
Luxembourg	Luxembourg	156000000	13	0,50
Darmstadt	Frankfurt am Main	150000000	14	0,48
Southern and Eastern	Dublin	144000000	15	0,46
Cologne	Cologne	143000000	16	0,46
Hovedstaden	Copenhagen	139000000	17	0,44
Stockholm	Stockholm	131000000	18	0,42
Outer London	London	125000000	19	0,40
Etelä-Suomi	Helsinki	118000000	20	0,38
Surrey, East and West Sussex	Brighton	111000000	21	0,35
Hampshire and Isle of Wight	Southampton	8881593	22	0,28
Bedfordshire and Hertfordshire	Luton	8577284	23	0,27
Praha	Prague	8071664	24	0,26
Cataluña	Barcelona	7987928	25	0,25
Groningen	Groningen	6368000	26	0,20
Noord-Brabant	Eindhoven	3367825	27	0,11
Gelderland	Arhem-Nijmegen	2273736	28	0,07
Limburg	Maastricht	675591	29	0,02
Drenthe	Assen	60000	30	0,00
Overijssel	Zwolle-Enschede	33100	31	0,00

Netwerkstructuur

In Tabel 7 is te zien wat de sterkste uitwaartse en inwaartse investeringsverbindingen van de Noordvleugel en de Zuidvleugel zijn binnen de gecombineerde sectoren van APS, WTS en FIRE. Links in Tabel 7 zien we dat de bedrijven van de Noordvleugel binnen deze drie sectoren voornamelijk in bedrijven (alle sectoren) in de VS investeren. Dit zien we ook terug in het tweeledige netwerkdiagram (Figuur 3). Op de tweede plaats vinden we intraregionale investeringen en op de derde plaats investeringen in Rusland. Verder is te zien dat Ile de France (voor wat betreft deze drie primaire sectoren) het meest investeert in de Noordvleugel (in alle industriële sectoren). Daarna komen Inner London en Brussels Gewest. Dit zien we ook terug in het tweeledige netwerkdiagram (Figuur 3). In het geval van de Zuidvleugel (binnen de drie sectoren) gaat het om sterke relaties met Japan (in alle sectoren). Op de tweede plaats staan intraregionale investeringen, gevolgd door investeringen in de VS, enzovoorts. Verder investeert Inner London (gezien de drie sectoren) het meest in de Zuidvleugel (in alle sectoren), gevolgd door Brussels Gewest en de Noordvleugel. Deze bevindingen zien we ook terug in het tweeledige netwerkdiagram (Figuur 3), waarin ook duidelijk is te zien hoe belangrijk Inner London, de VS, Ile de France en Comunidad de Madrid zijn binnen het Europese investeringsnetwerk (als acquiror en als target).

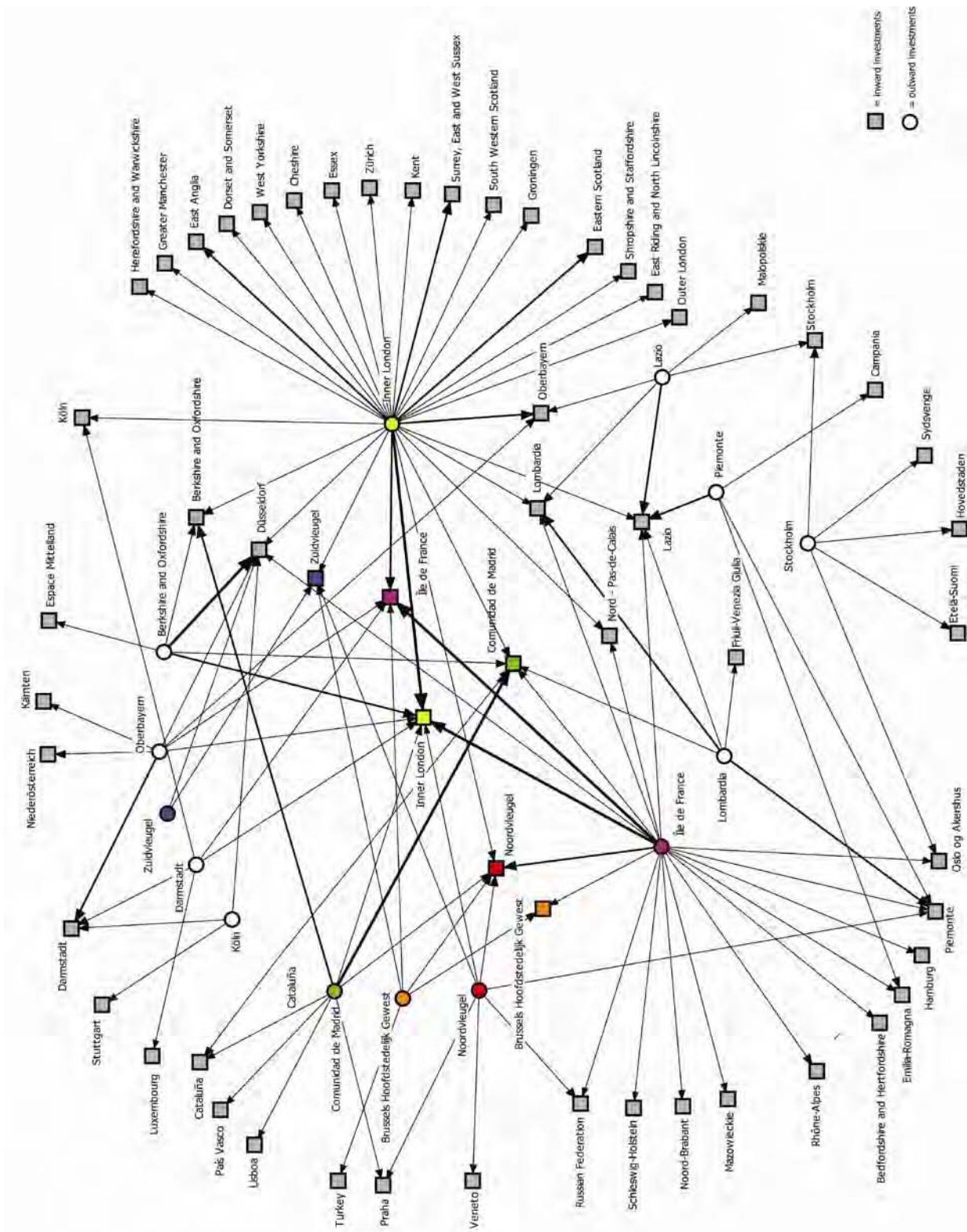
De rechterkant van Tabel 7 laat zien dat de investeringen van de Noordvleugel (wat betreft alle sectoren) allereerst intraregionaal (in de drie primaire sectoren) plaatsvinden, gevolgd door investeringen in Inner London en op de derde plaats door investeringen in de Zuidvleugel. Dit zien we ook terug in het tweeledige netwerkdiagram (Figuur 4). Verder investeert Ile de France (wat betreft alle sectoren) het meest in de Noordvleugel (in haar drie primaire sectoren), gevolgd door Inner London en vervolgens Comunidad de Madrid. Rechtsonder zien we dat de Zuidvleugel (wat betreft al haar sectoren) het meest in de Zuidvleugel investeert (in de drie sectoren), gevolgd door investeringen in Düsseldorf. Ook is te zien dat Australië (wat betreft alle sectoren) het meest in de regio van de Zuidvleugel investeert (in de drie sectoren), gevolgd door investeringen in Sardegna en Japan. Dit zien we terug in het tweeledige netwerkdiagram (Figuur 4), waar ook het relatieve belang van Inner London, de VS, Ile de France en Comunidad de Madrid te vinden is.

Important Sectoral Linkages of Noordvleugel and Zuidvleugel 2000 - 2009

APS FIRE WTS acquiror regions and their linkages to all sectors in target regions				All sectors in acquiror regions and their linkages to APS FIRE WTS in target regions			
Rank	Acquiror region (APS FIRE WTS)	Target region (all sectors)	Investment	Rank	Acquiror region (all sectors)	Target region (APS FIRE WTS)	Investment
<i>Noordvleugel related linkages</i>				<i>Noordvleugel related linkages</i>			
1	Noordvleugel	United States	28,3	1	Noordvleugel	Noordvleugel	10,67
2	Noordvleugel	Noordvleugel	14,2	2	Noordvleugel	Inner London	6,02
3	Noordvleugel	Russian Federation	5,2	3	Noordvleugel	Zuidvleugel	4,28
4	Noordvleugel	Praha	3,1	4	Noordvleugel	Île de France	2,12
5	Noordvleugel	Veneto	3,0	1	Île de France	Noordvleugel	31,34
6	Noordvleugel	Piemonte	2,3	2	Inner London	Noordvleugel	8,79
7	Noordvleugel	Australia	2,1	3	Comunidad de Madrid	Noordvleugel	7,21
8	Noordvleugel	Zuidvleugel	1,0	4	Noordvleugel	Noordvleugel	9,00
9	Noordvleugel	Inner London	2,0	5	Brussels Gewest	Noordvleugel	5,88
10	Noordvleugel	Kazakhstan	1,3	6	United States	Noordvleugel	3,35
11	Noordvleugel	Île de France	1,2	7	Kuwait	Noordvleugel	3,53
12	Noordvleugel	Mexico	1,1	8	Russian Federation	Noordvleugel	2,10
13	Noordvleugel	Brazil	1,0	9	Utrecht	Noordvleugel	1,74
14	Noordvleugel	Andalucía	0,8	10	Leicestershire	Noordvleugel	1,06
15	Noordvleugel	Nordwestschweiz	0,9	11	Hovedstaden	Noordvleugel	1,05
16	Noordvleugel	Brussels Gewest	0,7	12	Luxembourg	Noordvleugel	1,96
17	Noordvleugel	Thailand	0,6	13	Etelä-Suomi	Noordvleugel	0,89
18	Noordvleugel	Utrecht	0,6	14	Australia	Noordvleugel	0,06
19	Noordvleugel	Nigeria	0,6				
1	Île de France	Noordvleugel	12,9				
2	Inner London	Noordvleugel	5,7				
3	Brussels Gewest	Noordvleugel	5,4				
4	Comunidad de Madrid	Noordvleugel	4,5				
5	Lazio	Noordvleugel	1,1				
6	Zuidvleugel	Noordvleugel	0,6				
<i>Zuidvleugel related linkages</i>				<i>Zuidvleugel related linkages</i>			
1	Zuidvleugel	Japan	30,70	1	Zuidvleugel	Zuidvleugel	12,83
2	Zuidvleugel	Zuidvleugel	15,67	2	Zuidvleugel	Düsseldorf	8,92
3	Zuidvleugel	United States	13,58	1	Australia	Zuidvleugel	13,88
4	Zuidvleugel	Düsseldorf	8,68	2	Sardegna	Zuidvleugel	13,71
5	Zuidvleugel	India	1,85	3	Japan	Zuidvleugel	11,62
6	Zuidvleugel	Noordvleugel	1,84	4	United States	Zuidvleugel	10,08
1	Inner London	Zuidvleugel	9,90	5	Brussels Gewest	Zuidvleugel	7,67
2	Brussels Gewest	Zuidvleugel	7,46	6	Noordvleugel	Zuidvleugel	9,32
3	Noordvleugel	Zuidvleugel	6,23	7	Hovedstaden	Zuidvleugel	5,35
4	Köln	Zuidvleugel	2,40	8	Inner London	Zuidvleugel	4,07
5	Île de France	Zuidvleugel	1,70	9	Köln	Zuidvleugel	1,47
		0,00		10	Île de France	Zuidvleugel	1,76

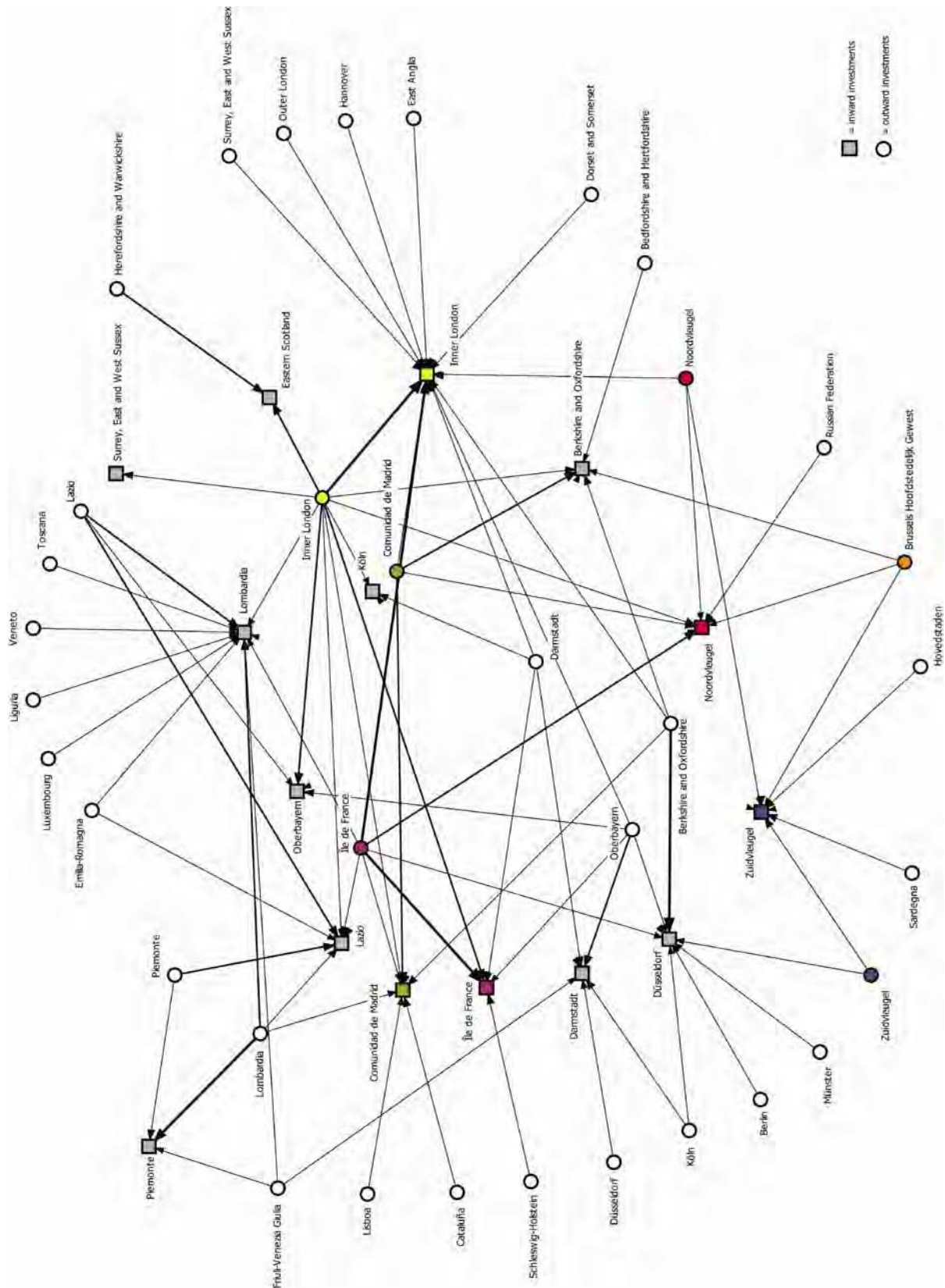
Tabel 7: de belangrijkste sectorale verbindingen van de Noordvleugel en de Zuidvleugel 2000 – 2009

Bron: R. Wall 2010

Figuur 3: APS-, FIRE- en WTS-investeringen vanuit regio's naar alle sectoren in andere regio's 2000 – 2009 (tweeledige netwerk)

Bron: R. Wall 2010

Figuur 4: investeringen vanuit alle sectoren in regio's naar APS-, FIRE- en WTS-sectoren in regio's 2000 – 2009 (tweeledig netwerk)

Bron: R. Wall 2010

In de volgende tabel (Tabel 8) zien we linksboven de APS-, FIRE- en WTS-investeringen vanuit de Noordvleugel naar haar belangrijkste sectoren (2000 – 2009). Dit is het aantal fusies en overnames dat vanuit de drie primaire sectoren van de Noordvleugel in bedrijven in andere sectoren (in alle regio's) heeft plaatsgevonden. Allereerst blijkt dat de grootste investeringen zich in de verzekeringssector afspelen (27%), gevolgd door investeringen in de financiële sector (17%), de sector zakelijke dienstverlening (12%), groothandel (10%) en de mijnsector (10%). Ook zien we in de vijfde kolom wat de relatieve investeringen van de Noordvleugel en de Zuidvleugel zijn. De Noordvleugel investeert bijna 20% in de verzekeringssector en 13% in de financiële sector, terwijl in het geval van de Zuidvleugel dat slechts 3% en 0,6% bedraagt. Ook blijkt uit de tabel dat de Noordvleugel vanuit de drie primaire sectoren goed is voor 73% van de gecombineerde investeringen van beide regio's. De sterkste investeringen vanuit de Zuidvleugel vinden plaats in de sectoren communicatie (47%), groothandel (12%) en verzekeringen (11%).

De belangrijkste sectorale verbindingen van de Noordvleugel en de Zuidvleugel zien we ook terug in het netwerkdiagram (Figuur 5). Verder is ook te zien dat de verzekeringssector, de financiële sector, de sectoren zakelijke dienstverlening, communicatiediensten en vastgoed de meest aantrekkelijke sectoren zijn van Europa. De sterkste concurrenten van de Noordvleugel vinden we ook in het netwerk. Allereerst valt op dat Inner London en Comunidad de Madrid investeringen doen in dezelfde sectoren als de Noordvleugel, maar dat deze relatief veel sterker zijn. Ile de France speelt in dit geval een veel zwakkere rol. Rechts in Tabel 8 zien we investeringen vanuit verschillende industriële sectoren naar APS-, FIRE- en WTS-bedrijven in de Noordvleugel en de Zuidvleugel. Dit betekent dat er tussen de bedrijven in deze verschillende sectoren en de APS-, FIRE- en WTS- bedrijven in de twee Nederlandse regio's fusies en overnames hebben plaatsgevonden. Het blijkt dat bedrijven in de sectoren financiën en communicatie (van verschillende regio's) het meest in de Noordvleugel hebben geïnvesteerd (26% en 23%). De derde plaats wordt ingenomen door vastgoed (15%). Vergeleken met de Zuidvleugel heeft de Noordvleugel een groter aandeel in deze relaties (zie laatste kolom). Deze regionale, sectorale relaties zijn terug te vinden in het netwerkdiagram (Figuur 6). Ook blijkt dat Inner London, Comunidad de Madrid, Ile de France en Lombardije aantrekkelijke investeringsplaatsen zijn, en dat zakelijke diensten, verzekeringen, vastgoed, financiën en communicatie de sectoren zijn die het meest essentieel zijn binnen het Europese M&A-netwerk. De sterke investeringen in communicatie hebben waarschijnlijk te maken met de economische integratie van de EU en de hieraan gerelateerde beleidshervormingen en privatiseringen die in diverse landen hebben plaatsgevonden³⁷.

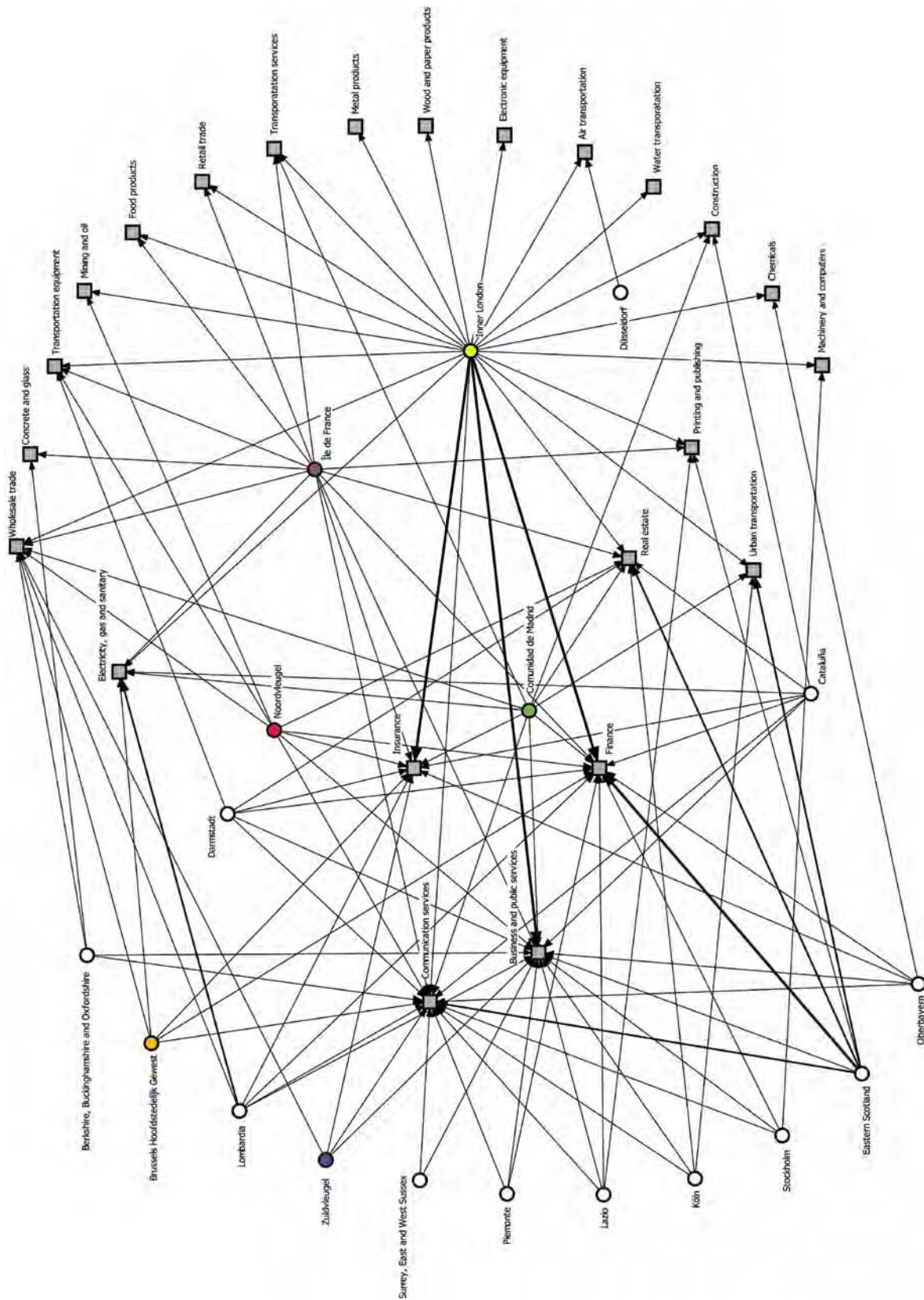
³⁷ Brenton, P., Di Mauro, F. & Lucke, M. (1999) Economic integration and FDI: An empirical analysis of foreign direct investment in the EU and in Central and Eastern Europe, *Empirica*, 26(2), pp. 95-121.

M&As of Noordvleugel and Zuidvleugel with industrial sectors (2000 - 2009)

Noordvleugel acquiror (APS FIRE WTS)					Acquiror sectors in other region				
Target sectors in other regions	Deal values	Deal values % NH	Deal values % NH & ZH		Noordvleugel target (APS FIRE WTS)	Deal values	Deal values % NH	Deal values % NH & ZH	
Insurance	28692978	27,1	19,7		Finance	Noordvleugel	19743306	26,4	16,9
Finance	18613213	17,6	12,8		Communication services	Noordvleugel	17301704	23,1	14,9
Business and public services	13274412	12,5	9,1		Real estate	Noordvleugel	11454733	15,3	9,8
Wholesale trade	11447363	10,8	7,9		Business and public services	Noordvleugel	6133891	8,2	5,3
Mining and oil	10576176	10,0	7,3		Wholesale trade	Noordvleugel	5052805	6,7	4,3
Communication services	7905985	7,5	5,4		Mining and oil	Noordvleugel	3240258	4,3	2,8
Real estate	4006688	3,8	2,8		Urban transportation	Noordvleugel	2457839	3,3	2,1
Transportation equipment	3102828	2,9	2,1		Transportation equipment	Noordvleugel	2048408	2,7	1,8
Electricity, gas and sanitary	1708296	1,6	1,2		Printing and publishing	Noordvleugel	1985427	2,7	1,7
Machinery and computers	1073656	1,0	0,7		Insurance	Noordvleugel	1719992	2,3	1,5
Petroleum refining	918649	0,9	0,6		Air transportation	Noordvleugel	1309689	1,7	1,1
Food products	915513	0,9	0,6		Transportation services	Noordvleugel	789000	1,1	0,7
Air transportation	725850	0,7	0,5		Electricity, gas and sanitary	Noordvleugel	337627	0,5	0,3
Chemicals	488986	0,5	0,3		Textiles and clothing	Noordvleugel	300000	0,4	0,3
Printing and publishing	481589	0,5	0,3		Electronic equipment	Noordvleugel	253370	0,3	0,2
Water transportation	351182	0,3	0,2		Machinery and computers	Noordvleugel	229638	0,3	0,2
Electronic equipment	341124	0,3	0,2		Chemicals	Noordvleugel	174567	0,2	0,1
Urban transportation	303842	0,3	0,2		Petroleum refining	Noordvleugel	134164	0,2	0,1
Retail trade	268360	0,3	0,2		Agriculture	Noordvleugel	118541	0,2	0,1
Analytical and medical equipment	220600	0,2	0,2		Food products	Noordvleugel	107000	0,1	0,1
Rubber and plastics	187701	0,2	0,1		Miscellaneous manufacturing	Noordvleugel	18500	0,0	0,0
Concrete and glass	92322	0,1	0,1						
Wood and paper products	84000	0,1	0,1						
Metal products	75178	0,1	0,1						
Agriculture	61386	0,1	0,0						
Transportation services	46300	0,0	0,0						
Construction	40732	0,0	0,0						
Miscellaneous manufacturing	24000	0,0	0,0						
Share	106028909	100,0	73,0			74910459	100,0	64,3	
Zuidvleugel acquiror (APS FIRE WTS)					Acquiror sectors in other region				
Target sectors	Deal values	Deal values % NH	Deal values % NH & ZH		Zuidvleugel target (APS FIRE WTS)	Deal values	Deal values % NH	Deal values % NH & ZH	
Communication services	18724969	47,6	12,9		Finance	Zuidvleugel	12859676	30,9	11,0
Wholesale trade	4908422	12,5	3,4		Real estate	Zuidvleugel	9023693	21,7	7,7
Insurance	4587870	11,7	3,2		Communication services	Zuidvleugel	7383961	17,8	6,3
Business and public services	3747353	9,5	2,6		Business and public services	Zuidvleugel	6674757	16,1	5,7
Construction	1325459	3,4	0,9		Water transportation	Zuidvleugel	2479537	6,0	2,1
Real estate	940965	2,4	0,6		Insurance	Zuidvleugel	1379383	3,3	1,2
Finance	925004	2,4	0,6		Printing and publishing	Zuidvleugel	559350	1,3	0,5
Mining and oil	791720	2,0	0,5		Chemicals	Zuidvleugel	546000	1,3	0,5
Food products	635408	1,6	0,4		Transportation services	Zuidvleugel	182250	0,4	0,2
Retail trade	596669	1,4	0,4		Wholesale trade	Zuidvleugel	144650	0,3	0,1
Printing and publishing	530500	1,3	0,4		Construction	Zuidvleugel	75339	0,2	0,1
Water transportation	355259	0,9	0,2		Food products	Zuidvleugel	70500	0,2	0,1
Wood and paper products	350252	0,9	0,2		Textiles and clothing	Zuidvleugel	43700	0,1	0,0
Transportation services	204909	0,5	0,1		Machinery and computers	Zuidvleugel	43000	0,1	0,0
Analytical and medical equipment	174138	0,4	0,1		Concrete and glass	Zuidvleugel	42300	0,1	0,0
Electronic equipment	165322	0,4	0,1		Petroleum refining	Zuidvleugel	24503	0,1	0,0
Metal products	161720	0,4	0,1		Electronic equipment	Zuidvleugel	25049	0,1	0,0
Electricity, gas and sanitary	106412	0,3	0,1		Mining and oil	Zuidvleugel	19000	0,0	0,0
Chemicals	58043	0,1	0,0						
Machinery and computers	33547	0,1	0,0						
Rubber and plastics	24500	0,1	0,0						
Transportation equipment	14148	0,0	0,0						
Urban transportation	10650	0,0	0,0						
Share	39313039	100,0	27,0			41586648	100,0	35,7	

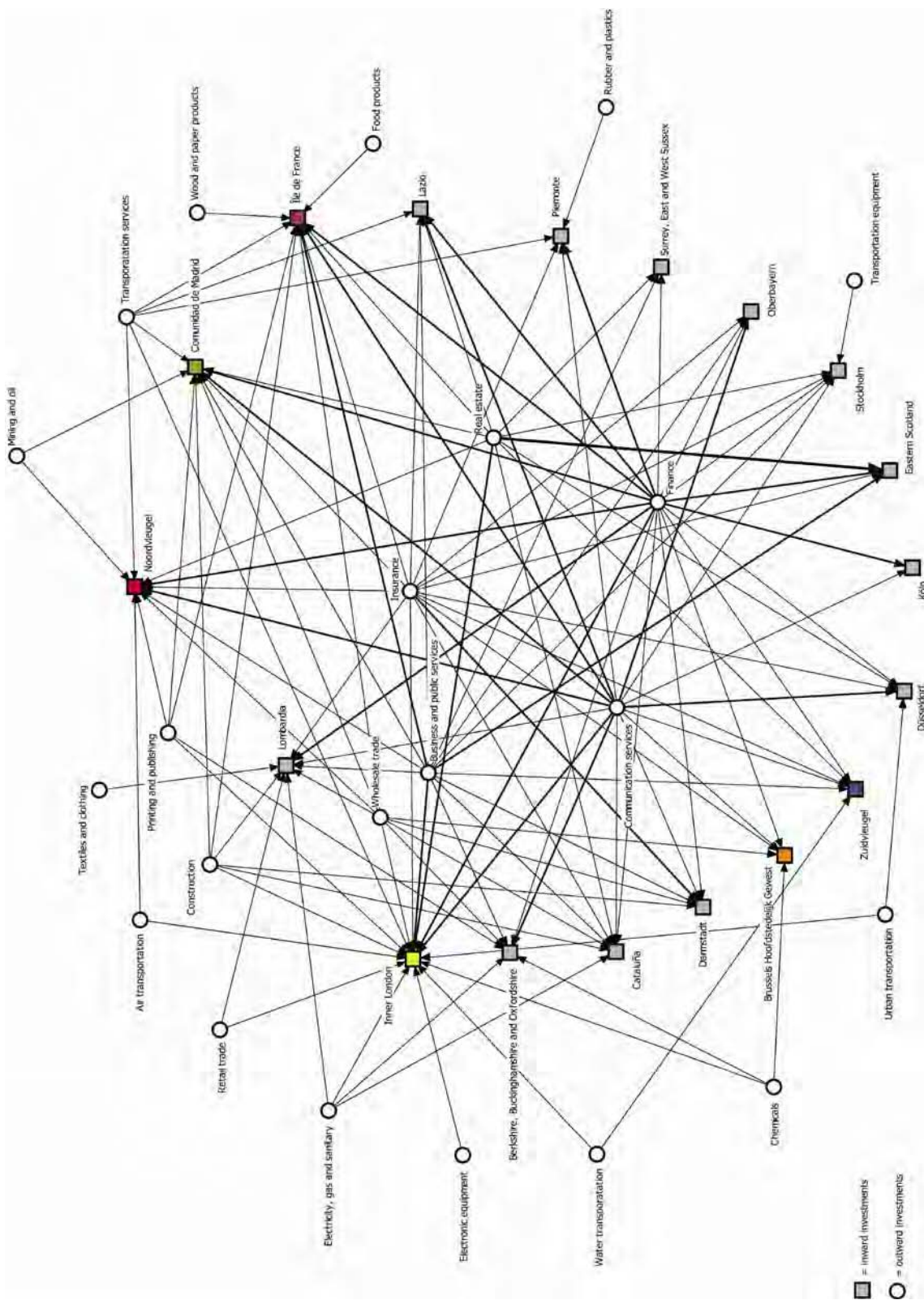
Tabel 8: de belangrijkste sectorale relaties van de Noordvleugel en de Zuidvleugel 2000 – 2009

Bron: R. Wall 2010

Figuur 5: APS-, FIRE- en WTS-investeringen vanuit regio's naar alle sectoren 2000 – 2009

Bron: R. Wall 2010

Figuur 6: investeringen vanuit alle sectoren naar APS-, FIRE- en WTS-sectoren in regio's 2000 – 2009

OV 3: Welke regio's zijn over deze periode gezien de grootste netwerkconcurrenten van de Noordvleugel?

In dit onderdeel wordt onderzocht wat de netwerkconcurrenten van de Noordvleugel en de Zuidvleugel zijn. Concurrentie wordt hier gedefinieerd als de mate van netwerkgelijkenis (netwerkoverlap) van verschillende regio's. Dit betekent dat als twee regio's even sterke investeringen (fusies en overnames) hebben in precies dezelfde andere regio's, dan is de netwerkoverlap identiek en zijn deze twee regio's 100% concurrenten van elkaar. Als de netwerkoverlap slechts voor de helft hetzelfde is, dan zijn ze 50% concurrenten van elkaar. Verder worden alleen de netwerken van APS, FIRE en WTS onderzocht om te zorgen dat alleen de netwerkconcurrenten binnen de primaire sectoren van de Noordvleugel worden uitgekozen. Aan de hand van clusteranalyse zijn de netwerkconcurrenten van de Noordvleugel en de Zuidvleugel geïdentificeerd (Tabel 8). Het bovenste deel betreft investeringen vanuit de Noordvleugel in andere regio's (acquiror), terwijl het onderste deel de investeringen van andere regio's in de Noordvleugel weergeeft (target). In het bovenste deel is te zien dat Ile de France 11 soortgelijke verbindingen heeft als de Noordvleugel, die er maximaal 18 heeft. Met andere woorden: Ile de France is voor ongeveer 60% een netwerkconcurrent van de Noordvleugel. In het geval van Inner London bedraagt dit ongeveer 50% en voor Comunidad de Madrid ongeveer 30% - etc.

De Zuidvleugel heeft maar een 15% netwerkoverlap met de Noordvleugel. Verder valt ook aan de tabel af te lezen welke regio's of landen van belang zijn. Kijkend naar de investeringen vanuit de Zuidvleugel in andere regio's zien we dat Inner London een 100% gelijkenis heeft, gevolgd door Ile de France met een overlap van bijna 70%. Ook hier bedraagt de overlap tussen de Noordvleugel en de Zuidvleugel 15%. In dit opzicht zijn deze twee regio's niet echt concurrenten van elkaar. Een andere belangrijke observatie is dat, als het gaat om uitwaartse investeringen, de Noordvleugel met ongeveer drie keer zoveel plaatsen is verbonden dan de Zuidvleugel. In het onderste deel moet de tabel anders worden gelezen. In het bovenste deel is in de tweede kolom het aantal verbindingen van boven naar beneden te lezen, terwijl dit in het onderste deel van links naar rechts gelezen moet worden. Er zijn in totaal 14 plaatsen die in de Noordvleugel investeren (fusies en overnames). 7 van deze plaatsen investeren ook in Inner London en de Zuidvleugel (50% overlap), en 6 in Ile de France (40% overlap) - etc. In dit geval is de Zuidvleugel wel een netwerkconcurrent van de Noordvleugel, als het gaat om inkomende investeringen, – en dus ook als het gaat om regionale aantrekkelijkheid voor bedrijven. In het geval van de Zuidvleugel zien we dat 11 plaatsen in de Zuidvleugel investeren. 7 van deze plaatsen investeren in de Noordvleugel, 6 in Ile de France, en 5 in Inner London.

Regional Competitvity by Investment Similarity

Acquirer	Australia	Brazil	Ille de France	Inner London	Kazakhstan	Mexico	Nigeria	Noordvleugel	Northwestschwarz	Piemonte	Praha	Russels	Russian	Thailand	United States	Venech	Zuidvleugel
Investments from Noordvleugel into other Regions																	
Noordvleugel	14	15	14	14	14	14	14	16	14	15	15	14	16	14	17	15	15
Ille de France	0	0	15	19	0	14	0	0	17	15	15	15	15	0	18	0	14
Inner London	0	14	14	17	19	14	0	16	16	15	14	0	14	0	18	0	15
Comunidad de Madrid	14	0	16	0	16	0	0	16	0	0	0	0	0	0	18	0	15
Brussels Gewest	0	14	0	15	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	15	0	0
Darmstadt	0	0	14	13	15	0	0	0	0	0	0	0	0	0	14	0	0
Overbayeren	0	0	0	13	15	0	0	0	0	0	0	0	0	0	15	0	0
Perthshire and Oxfordshire	0	0	0	14	17	0	0	0	0	0	0	0	0	0	15	0	0
Katowice	0	0	0	14	0	14	0	0	0	0	0	0	0	0	15	0	0
Lombardia	0	0	0	14	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	14	0	0
Zuidvleugel	0	0	0	14	0	0	0	14	17	0	0	0	0	0	14	0	14
Lazio	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	14	0	0
Piemonte	0	0	0	0	0	0	0	14	0	0	0	0	0	0	14	0	0
Stockholm	0	0	0	0	0	0	0	0	0	16	0	0	0	0	14	0	0
Investments from Zuidvleugel into other Regions																	
Noordvleugel	15	14	16	14	16	15	14	14	14	15	14	15	14	16	14	15	15
Inner London	15	15	14	14	16	15	14	16	16	15	14	15	14	16	14	15	15
Ille de France	0	15	0	17	18	15	14	18	15	14	15	14	16	14	15	14	15
Berkshire and Oxfordshire	0	19	16	16	0	15	0	15	0	14	15	14	16	14	15	14	15
Noordvleugel	0	0	0	16	17	15	0	17	15	14	15	14	16	14	15	14	15
Brussels Gewest	0	0	0	16	17	15	0	17	15	14	15	14	16	14	15	14	15
Köln	15	0	0	16	15	14	0	15	14	15	14	15	14	16	14	15	15
Darmstadt	14	14	14	14	14	14	0	16	16	15	14	15	14	16	14	15	15
Comunidad de Madrid	0	0	0	16	16	15	0	16	16	15	14	15	14	16	14	15	15
Overbayeren	0	0	0	16	16	15	0	16	16	15	14	15	14	16	14	15	15
Lazio	0	0	0	14	14	14	0	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14
Catania	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Stockholm	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Target																	
Investments from other Regions into Noordvleugel																	
Noordvleugel	17	18	14	19	0	16	15	16	14	15	14	14	14	14	14	14	14
Ille de France	16	19	14	17	15	16	15	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16
Inner London	16	17	15	16	15	16	15	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16
United States	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16
Comunidad de Madrid	0	16	0	17	0	17	0	17	17	17	17	17	17	17	17	17	17
Lucemburg	0	0	0	14	0	14	0	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14
Brussels Gewest	15	0	15	14	15	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Noordvleugel	15	0	15	14	15	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Australia	14	16	16	14	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Hovedstaden	14	16	16	14	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Kuwait	15	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Russian Federation	15	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Etelä-Suomi	14	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Leicestershire	14	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Number of Similar Linkages	14	7	7	6	4	4	3	3	3	2	2	2	2	2	2	2	2
Investments from other Regions into Zuidvleugel																	
Zuidvleugel	14	17	19	18	15	14	14	14	14	15	14	14	14	14	14	14	14
Ille de France	14	16	17	19	0	15	15	16	16	15	15	15	15	15	15	15	15
Inner London	14	16	17	19	0	15	15	16	16	15	15	15	15	15	15	15	15
United States	14	16	17	19	0	15	15	16	16	15	15	15	15	15	15	15	15
Köln	15	15	14	0	15	14	0	15	14	14	14	14	14	14	14	14	14
Brussels Gewest	15	15	14	0	15	14	0	15	14	14	14	14	14	14	14	14	14
Zuidvleugel	16	0	0	16	0	16	0	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16
Australia	16	0	0	16	0	16	0	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16
Noordvleugel	16	15	14	15	0	15	0	15	15	15	15	15	15	15	15	15	15
Sardegna	16	15	14	15	0	15	0	15	15	15	15	15	15	15	15	15	15
Hovedstaden	15	14	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Japan	15	14	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Number of Similar Linkages	11	7	6	5	4	4	3	3	3	3	2	2	2	2	2	2	2

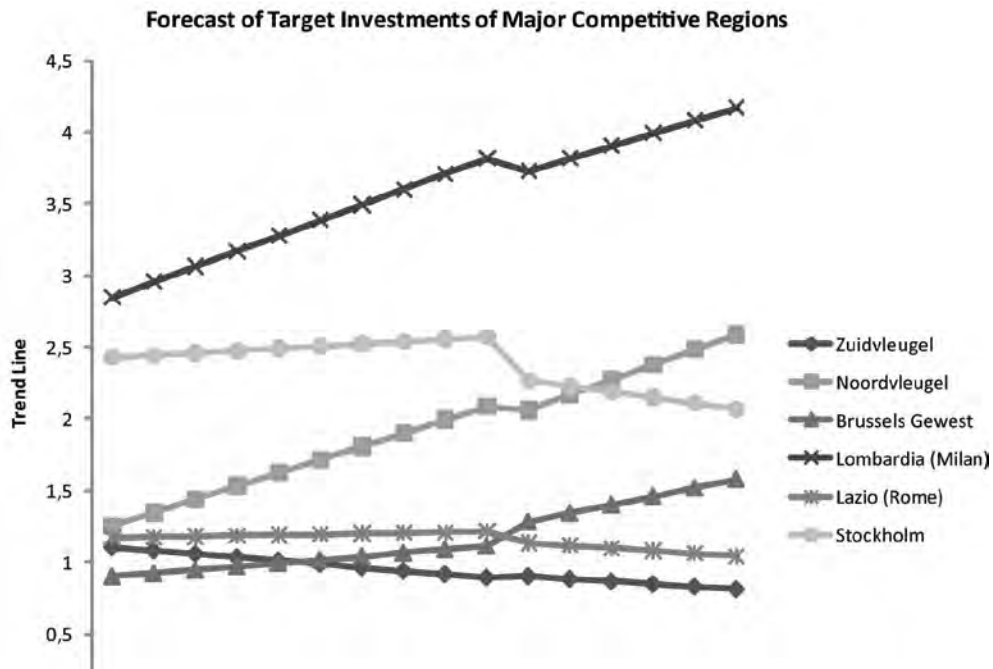
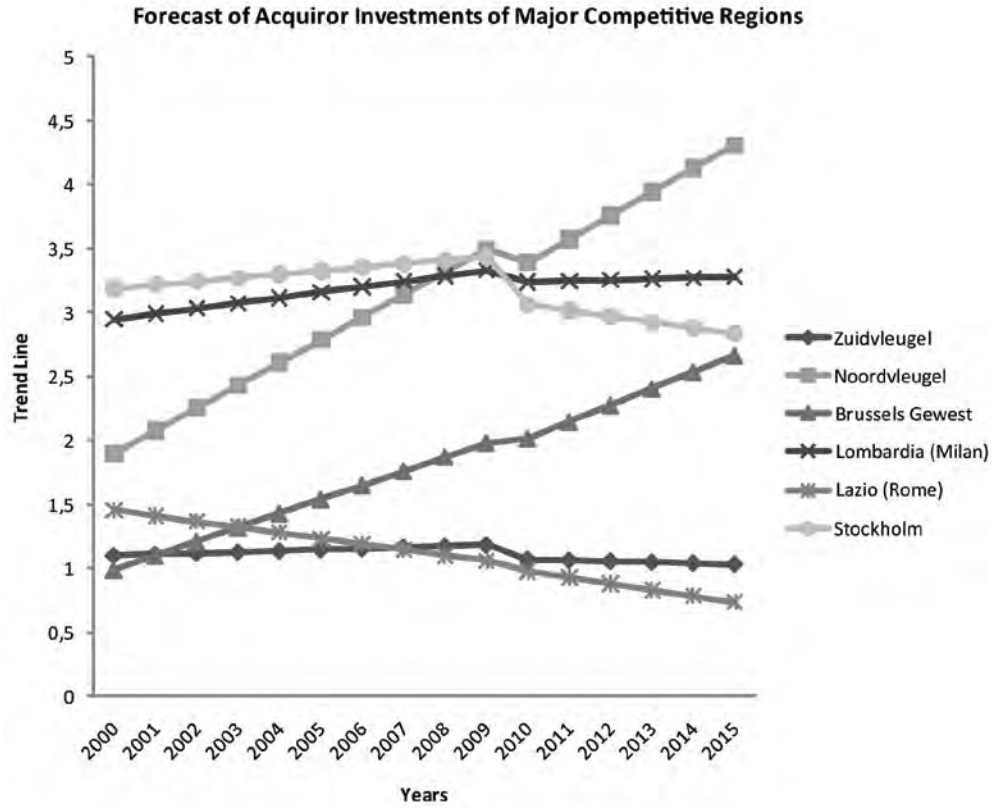
OV 4: Welke toekomst heeft het netwerk van de Noordvleugel?

Aan de hand van de ‘opbrengstprognose’-techniek wordt de investeringstrend van de grootste concurrenten van de Noordvleugel onderzocht. Inner London en Ile de France zijn weggelaten omdat deze regio’s veel sterker zijn qua waarde van investeringen dan de andere – en de grafiek daardoor moeilijk leesbaar zouden maken. Het bovenste deel van de grafiek (figuur 7) geeft de trend van de uitwaartse investeringen aan, terwijl het onderste deel de inkomende investeringen aangeeft. Verder wordt in beide grafieken de geschatte trend van 2010 tot met 2015 aangegeven. In de bovenste grafiek is te zien dat de Noordvleugel een sterk positieve ontwikkeling en toekomstverwachting kent m.b.t. uitwaartse investeringen. Dit geldt ook voor het Brusselse Gewest en voor Lombardije (Milaan). Wat de andere regio’s aangaat zien we een dalende trend, terwijl de Zuidvleugel naar verwachting minder zal gaan investeren in andere plaatsen. Uit de onderste grafiek blijkt dat Lombardije, de Noordvleugel en het Brusselse Gewest in de loop der tijd steeds aantrekkelijker zullen worden voor investeringen uit andere plaatsen. Naar schatting zullen deze regio’s dan ook aantrekkelijk blijven. In het geval van de Zuidvleugel en de overige regio’s blijkt uit de analyse dat (zonder ingrepen in het versterken van de regionale kwaliteiten) de aantrekkelijkheid geleidelijk zal afnemen.

Tabel 4 geeft inzicht in de sterkste inwaartse en uitwaartse investeringen van de Noordvleugel over het gehele periode 2000-2009, en in het volgende deel volgt een analyse waarmee we proberen meer inzicht te krijgen in de veranderingen van inwaartse en uitwaartse investeringen per jaar. In de twee ranglijsten (Tabel 10 en 11) worden drie aspecten toegelicht. Allereerst wordt in kleur aangegeven wat de sterkste M&A zijn buiten de NUTS 2-regio’s. Vervolgens worden met een zwarte omlijning de Nederlandse provincies aangegeven, en ten derde worden de overige NUTS 2-regio’s aangegeven. Als we de twee tabellen vergelijken dan is het eerste wat opvalt dat daar bijna twee keer zoveel uitwaartse investeringen zijn naar verschillende plaatsen dan inwaartse investeringen. Deze resultaten geven aan dat de Noordvleugel veel meer afhankelijk is van fusies en overnames in het buitenland dan andersom. Dit heeft deels te maken met het feit dat Nederland weinig omvangrijk is en buitengewoon afhankelijk is van productie en handel in verafgelegen plaatsen. Onderin de tabel zien we bevestigd dat het percentage investeringen van Noordvleugel in het buitenland aanzienlijk is. Daarnaast, zoals al eerder aangeduid in kaart 1, is de Noordvleugel een van de weinige regio's in Europa die een uitzonderlijke macht en beheersfunctie heeft over andere regio's. Dit heeft ook te maken met het feit dat Amsterdam een prominente ‘hoofdkantoor’ functie heeft in de wereld, in Europa, en in Nederland. Het feit dat veel minder plaatsen fusies en overnames hebben in de Noordvleugel dan andersom (Tabel 10 en 11) heeft blijkbaar te maken met het feit dat de keuzemogelijkheid veel groter is in de rest van Europa. Dit is terug te vinden in Kaart 2, waar het scala aantrekkelijke plaatsen waar bedrijven andere bedrijven kunnen opkopen aanzienlijk is. Verder valt in de twee tabellen ook af te lezen dat in tijden van economisch groei (zekerheid) het aantal investeringsplaatsen meer is dan in tijden van economisch krimp (onzekerheid).

In Tabel 10 zien we, van links naar rechts, dat de Noordvleugel steeds meer in plaatsen buiten de NUTS 2-regio's is gaan investeren. In 2000 werd slechts 19% van de fusies en overnames gerealiseerd in plaatsen buiten de NUTS 2-regio's, terwijl dat in 2008 49% bedroeg. Hieruit is duidelijk dat de Noordvleugel een steeds mondialer afhankelijkheid heeft ontwikkeld. Verder zien we het belang in de Noord-, Centraal- en Zuid-Amerikaanse regio's afnemen, terwijl er een toename is in M&A met Aziatische landen en Europese regio's buiten de NUTS 2-regio's. Interessant is dat Rusland een belangrijke investeringsplaats is geworden voor de Noordvleugel. Deze investeringen worden toegelicht in de Tabel 12. Hieruit blijkt dat de grootste interesse ligt bij de sector groothandel, de financiële sector, voedselproducten (voornamelijk bierbrouwerijen), de sector energie en de transportsector. In de volgende tabel (Tabel 11) zijn de inwaartse investeringen in de Noordvleugel weergegeven. Ook hier is te zien dat het aantal M&A naar plaatsen buiten de NUTS 2-regio's in de loop der tijd is toegenomen. Terwijl we in de vorige tabel zagen dat het belang van de VS voor de Noordvleugel afgenomen is, is hier te zien de Noordvleugel consistent aantrekkelijk blijft voor fusies en overnames uit de VS. We zien ook dat het aandeel investeringen uit Azië en Europese landen buiten de NUTS 2-regio's toeneemt. Uit de tabel blijkt ook dat Rusland belangrijke fusies en overnames heeft met bedrijven in de Noordvleugel, voornamelijk in de sectoren groothandel, financiën en transport van de Noordvleugel. Duidelijk is ook te zien dat Zuid-Amerika, Centraal-Amerika, Afrika en het Midden-Oosten weinig belang hebben in de Noordvleugel.

In de grafiek (Figuur 8) zijn de trends van investeringen in de Noordvleugel inzichtelijker gemaakt. In het bovenste deel is te zien dat de uitwaartse investeringen van de Noordvleugel gelijke tred houden met de economische conjunctuur (zie Figuur 1). We zien dat de ineenstorting van de ICT-sector, vanaf haar hoogtepunt in 2001, negatief uitwerkt op de investeringen in de Noordvleugel, met een dieptepunt rond 2004. Deze daling heeft voornamelijk te maken met een terugval in de investeringen uit de VS. Daarna zien we de economie weer aantrekken, vooral onder invloed van een opleving in de ICT-sector - wat we terugzien in de periode 2005-2007. Vanaf 2008-2009 zien we duidelijk de effecten van de huidige recessie, en neemt het M&A-netwerk weer af in kracht en bestemmingen. De verschillende trendlijnen geven aan dat er sprake is van teruglopende investeringen in Noord-Amerika, Zuid-Amerika en Centraal-Amerika, terwijl investeringen in Azië en de Europese landen buiten de NUTS 2-regio's een stijgende tendens vertonen. Ook blijken investeringen binnen Nederland af te nemen. Het onderste deel (Figuur 8) geeft een wat grilliger beeld van inwaartse investeringen uit verschillende plaatsen. Ook hier is er voor wat betreft inwaartse investeringen vanuit Noord-Amerika, Centraal-Amerika en Zuid-Amerika in het algemeen sprake van een dalende tendens, terwijl plaatsen in Azië en Europa buiten de NUTS 2-regio's steeds meer in Amsterdam investeren. Ook is duidelijk dat tussen 2005 en 2009 investeringen uit het Midden-Oosten en Afrika gaan meetellen.

Figuur 7: M&A-trend van NUTS 2-regio's 2000 – 2015

Bron: R. Wall en M. Burger 2010

Outward M&As from Noordvleugel (acquiror) to countries and regions

Rank	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2009	
1	United States	58,34	Zuidvleugel	19,64	Noordvleugel	25,59	Russian Federation	33,24	United States	15,33	Kazakhstan	60,82
2	Andalucia	23,33	Australië	18,11	Mazowieckie	17,77	Mid-Pynees	19,88	Russian Federation	14,66	Noordvleugel	9,18
3	Noordvleugel	10,20	Oberoesterreich	13,83	Lisboa	10,85	Veneto	7,63	Ile de France	10,71	Turkey	6,48
4	Zuidvleugel	8,30	Lazio	9,98	Inner London	9,51	Gelderland	6,20	Philippines	8,21	Russian Federation	4,40
5	Gloucestershire	8,06	United States	6,83	Oxfordshire	7,01	Nigeria	5,70	Oberbayern	7,46	Zuidvleugel	1,92
6	Inner London	7,03	Niederosterreich	4,86	Brazil	6,84	United States	4,54	Japan	5,38	West-Vlaanderen	1,75
7	Sydsverige	6,03	Japan	4,82	Yugotzochien	3,57	Noordvleugel	4,21	Thailand	5,41	Noord-Brabant	1,52
8	Mexico	4,33	Indonesia	3,37	Venezuela	2,71	Ile de France	3,25	Canada	2,48	Canada	1,45
9	Sud-Est	4,30	Indonesië	2,63	Urbekestan	1,76	Zuidvleugel	1,98	Australië	4,27		
10	Noord-Brabant	3,68	Toscana	2,12	Russian Federation	1,56	West Midlands	1,48	South Korea	3,55	Inner London	1,18
11	Groningen	0,92	Hvattka	2,08	Praha	1,47	Iceland	1,37	Bussels Gewest	2,71	Macedonia	0,80
12	Gelderland	0,66	Darmstadt	1,98	Limburg	1,46	Jordan	0,90	Turkey	2,10	Norway	0,80
13	Switzerland	0,64	Noordvleugel	1,80	Limburg	1,39	Indonesia	0,95	Turkey	1,28	Vlaams-Brabant	0,77
14	Ile de France	0,46	Brussels Gewest	1,66	Noord-Brabant	1,39	China	0,88	Bermuda	1,47	Ile de France	0,70
15	Canada	0,34	Campania	1,35	Piemonte	1,37	Israel	0,85	Région lémanique	1,37	Overijssel	0,70
16	Luxembourg	0,34	Southern and Eastern	1,58	Zuidvleugel	1,33	Bucuresti - Ilfov	0,85	Syddanmark	1,05	Malopolske	0,69
17	Rhône-Alpes	0,31	Cataluña	0,99	Brussels Gewest	0,89	Inner London	0,68	Överijssel	1,03	Israel	0,68
18	Leicestershire	0,30	Chile	0,83	Colombia	0,78	Madagascar	0,54	Etelä	0,76	Philippines	0,66
19	Northern Ireland	0,29	Zuidvleugel	0,78	Malaysia	0,57	Koep-Magyarország	0,46	Gelderland	0,75	Stuttgart	0,65
20	Comunidad de Madrid	0,29	Noordvleugel	0,45	Cataluña	0,40	Brussels Gewest	0,33	Peru	0,70	Malta	0,43
21	Prov. Antwerpen	0,23	Canada	0,44	isle of Wight	0,27	Darmstadt	0,31	Canada	0,69	Bussels Gewest	0,42
22	Holstein	0,15	Thailand	0,39	Stuttgart	0,26	Ile de France	0,25	Prov. Hainaut	0,61	Centro Portugal	0,39
23	Koep-Magyarország	0,13	Comunidad de Madrid	0,18	United States	0,23	Disseldorf	0,24	Comunidad de Madrid	0,58	Kassel	0,34
24	Mazowieckie	0,11	Norway	0,17	Overbayern	0,22	Bratislavský kraj	0,23	South Africa	0,55	Switzerland	0,31
25	Kassel	0,06	Lombardia	0,15	Overbayern	0,22	Philippines	0,21	China	0,51	Yugotzochien	0,22
26	India	0,05	China	0,15	Zpadne Slovensko	0,15	Malopolskie	0,20	India	0,51	United States	0,19
27	Laio	0,05	Serbia	0,10	Münster	0,15	Iceland	0,16	Luxembourg	0,46		
28	Southern and Eastern	0,04	Slovenia	0,25	Pais Vasco	0,26	Lombardia	0,15	India	0,30		
29	Bedfordshire	0,04	Viams-Brabant	0,18	Noord-Brabant	0,19	Somerset	0,10	Comunidad de Madrid	0,11		
30	Outer London	0,03	Stockholm	0,15	Stockholm	0,15	Australia	0,09	Praha	0,25		
31	Mellansverige	0,03	Comunidad de Madrid	0,12	Comunidad de Madrid	0,12	India	0,04	Yugotzochien	0,07		
32	Sjælland	0,03	Moldova	0,10	Moldova	0,10	Oberbayern	0,09	Gioucestershire	0,07		
33	Russian Federation	0,02	Mazowieckie	0,08	Del-Afoid	0,10	China	0,08	Switzerland	0,20		
34	Vstsvrige	0,02	Andalucia	0,06	Overijssel	0,08	China	0,15	Centro Portugal	0,13		
35	Israel	0,02	Wallon	0,04	Limburg	0,08	Lietuva	0,12	Piemonte	0,10		
36	Côte d'Azur	0,01	Oxfordshire	0,05			Darmstadt	0,07				
	Total M&A	100	Total M&A	100	Total M&A	100	Total M&A	100	Total M&A	100	Total M&A	100
	North America	58,68	North America	10,99	North America	4,88	North America	4,62	North America	17,49	North America	1,64
	South & Central America	1,17	South and Central Ame	8,06	South and Central Ame	10,33	South and Central Ame	0,21	South and Central Ame	0,78	South and Central Ame	0,00
	Asia	0,05	Asia	21,99	Asia	0,57	Asia	2,04	Asia	11,31	Asia	1,80
	Europe beyond NUTS 2	0,02	Europe beyond NUTS 2	4,70	Europe beyond NUTS 2	3,32	Europe beyond NUTS 2	34,76	Europe beyond NUTS 2	25,99	Europe beyond NUTS 2	73,62
	Middle East & Africa	0,00	Middle East and Africa	7,88	Middle East and Africa	0,00	Middle East and Africa	7,80	Middle East and Africa	0,63	Middle East and Africa	0,68
	Total beyond NUTS 2	59,92		46,55		14,45		49,42		44,97		77,74
	The Netherlands	28,17	The Netherlands	30,91	The Netherlands	29,76	The Netherlands	14,09	The Netherlands	12,25	The Netherlands	13,32
	NUTS 2 Regions	11,90	NUTS 2 Regions	57,41	NUTS 2 Regions	55,79	NUTS 2 Regions	36,48	NUTS 2 Regions	42,78	NUTS 2 Regions	8,94

Tabel 10: uitwaartse M&A-investeringen in diverse plaatsen vanuit de Noordvleugel 2000 – 2009

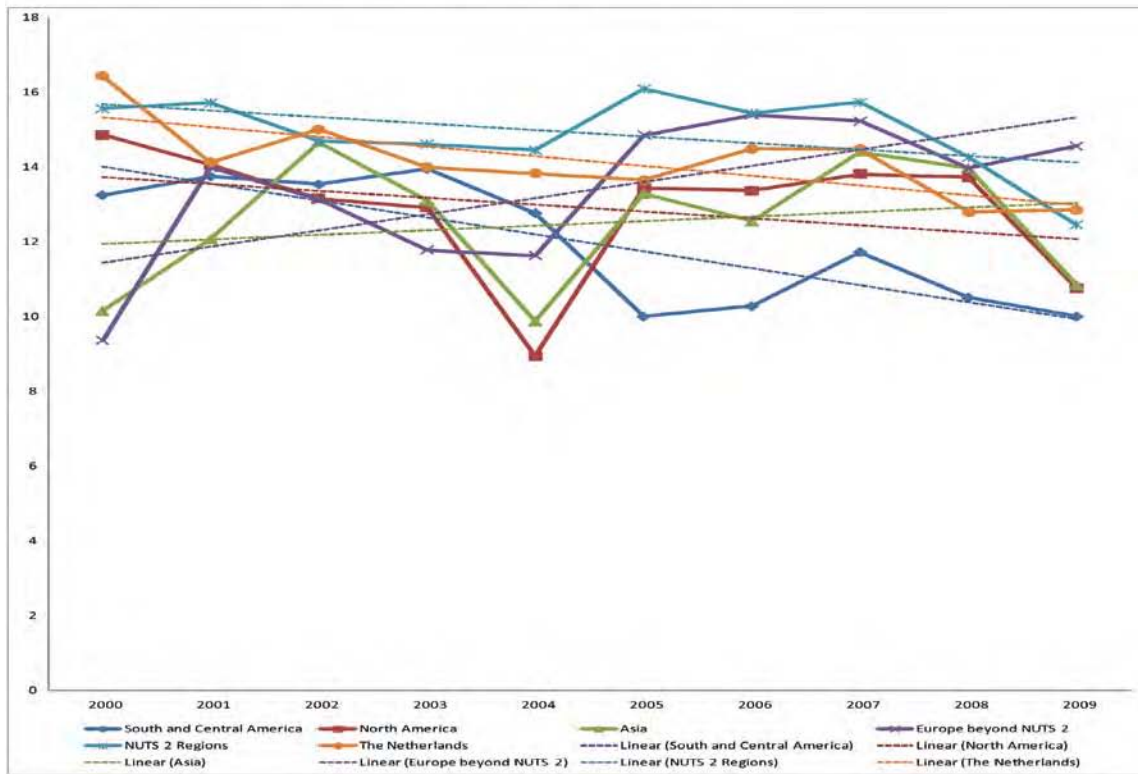
Bron: R. Wall 2010

Inward M&As into Noordvleugel (target) from countries and regions

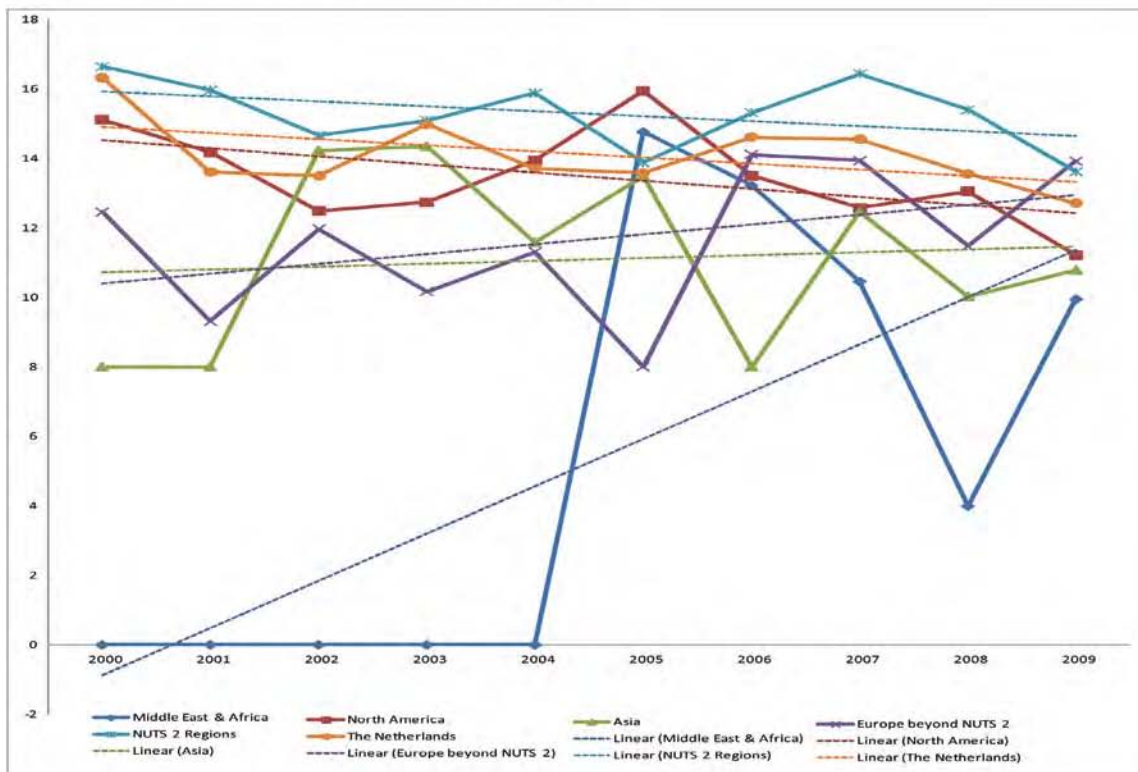
Rank	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2009
1	Noordvleugel	33,99	35,60	30,36	28,91	33,03	18,53	70,50	62,62	Russian Federation	46,20
2	Comunidad de Madrid	16,70	15,25	11,92	25,92	28,81	15,74	Noordvleugel	8,46	Inner London	20,30
3	Île de France	15,93	13,24	11,31	19,69	18,67	13,34	Inner London	7,14	Noordvleugel	10,88
4	United States	11,04	11,20	10,74	11,12	5,16	10,23	Noordvleugel	5,67	Île de France	6,63
5	Inner London	8,10	9,67	8,33	8,52	4,60	7,75	Russian Federation	1,50	Vlaams-Brabant	5,39
6	Hovedstaden	3,59	7,49	6,37	1,88	1,93	5,19	United States	1,20	United States	3,08
7	Noordvleugel	2,73	2,60	3,76	1,05	1,89	4,89	China	0,80	Noordvleugel	2,87
8	Köln	2,53	2,42	3,74	0,85	1,31	4,89	Turkey	0,77	Russian Federation	2,01
9	Düsseldorf	1,64	1,17	3,54	0,80	1,47	4,43	Noord-Brabant	0,69	Côte d'Azur	0,87
10	Poitou-Charentes	1,54	0,98	2,02	0,39	1,04	3,24	Oxfordshire	0,39	Russian Federation	0,65
11	Switzerland	0,77	0,15	1,91	0,38	1,04	2,94	Australië	0,23	Maowieckie	0,74
12	Luemborg	0,55	0,10	1,49	0,33	0,36	2,16	Israel	0,20	Switzerland	0,35
13	Gelderland	0,45	0,10	1,12	0,12	0,33	1,11	Canada	0,17	India	0,36
14	Darmstadt	0,14	0,05	0,37	0,06	0,30	0,83	Gelderland	0,09	Canada	0,34
15	Stockholm	0,08	0,05	0,67	0,05	0,18	0,80	Groningen	0,09	Vlaams-Brabant	0,29
16	Oberbayern	0,07	0,18	0,29	0,11	0,17	0,63	West Sussex	0,06	Prov. Antwerpen	0,54
17	Liguria	0,05	0,16	0,28	0,05	0,05	0,57	Lietuva	0,05	Aquitaine	0,35
18	Milansverige	0,05	0,14	0,22	0,05	0,05	0,57	Indonesia	0,04	Hamburg	0,25
19	Oxfordshire	0,03	0,03	0,18	0,05	0,05	0,31	Switzerland	0,04		
20				Greater Manchester	0,11		0,26	Switzerland	0,04		
21				Canada	0,11		0,19	Zuidvleugel	0,04		
22				Stockholm	0,11		0,12	Lombardia	0,03		
23				Noord-Brabant	0,09		0,07	Braunschweig	0,03		
24				Inner London	0,07		0,06				
	Total M&A	100	Total M&A	100	Total M&A	100	Total M&A	100	Total M&A	100	Total M&A
	North America	11,04	North America	5,31	North America	11,74	North America	7,75	North America	7,48	North America
	South & Central America	0,00	South & Central America	0,00	South & Central America	0,00	South & Central America	0,63	South & Central America	0,00	South & Central America
	Asia	0,00	Asia	30,18	Asia	1,05	Asia	0,00	Asia	0,36	Asia
	Europe beyond NUTS 2	0,77	Europe beyond NUTS 2	3,15	Europe beyond NUTS 2	0,80	Europe beyond NUTS 2	14,27	Europe beyond NUTS 2	1,55	Europe beyond NUTS 2
	Middle East & Africa	0,00	Middle East & Africa	0,00	Middle East & Africa	0,00	Middle East & Africa	5,91	Middle East & Africa	0,00	Middle East & Africa
	Total beyond NUTS 2	11,82	Total beyond NUTS 2	38,64	Total beyond NUTS 2	13,09	Total beyond NUTS 2	28,55	Total beyond NUTS 2	9,85	Total beyond NUTS 2
	The Netherlands	37,18	The Netherlands	14,61	The Netherlands	8,88	The Netherlands	23,71	The Netherlands	12,41	The Netherlands
	NUTS 2 Regions	51,00	NUTS 2 Regions	46,75	NUTS 2 Regions	78,03	NUTS 2 Regions	47,74	NUTS 2 Regions	78,20	NUTS 2 Regions
				40,29				7,91			
				36,30				5,82			
				79,17				78,15			
				7,49				12,00			
				14,61				13,74			

Tabel 11: inwaartse M&A-investeringen in de Noordvleugel vanuit diverse plaatsen 2000 – 2009

Outward M&As from Noordvleugel (Acquiror)

Inward M&As into Noordvleugel (Target)

Figuur 8: trendlijnen van uitwaartse en inwaartse M&A 2000 – 2009

Bron: R. Wall 2010

Outward and inward M&As between Noordvleugel and the Russian Federation

Noordvleugel to Russia

Rank	Deal Date	Deal values (thousand EU)	Acquiror name	Acquiror more detailed sectors	Target name	Target more detailed sectors
1	2006	4209300	X5 Retail Group NV	Wholesale trade	Metronom OOO	Wholesale trade
2	2007	1269924	Fortum Russia BV	Finance	Teritorialnaya Generiruyushchaya Kompaniya N 10 OAO	Electricity, gas and sanitary
3	2007	1129013	ENEL Investment Holding BV	Electricity, gas and sanitary	Pyataya Generiruyushchaya Kompaniya Optovogo Rynka Elektroenergii OAO	Electricity, gas and sanitary
4	2007	967964	ENEL Investment Holding BV	Electricity, gas and sanitary	Pyataya Generiruyushchaya Kompaniya Optovogo Rynka Elektroenergii OAO	Electricity, gas and sanitary
5	2005	452872	Heineken NV	Food products	Pivovarni Ivana Taranova	Food products
6	2002	449840	Heineken NV	Food products	Bravo International	Food products
7	2008	387372	Fortum Russia BV	Finance	Teritorialnaya Generiruyushchaya Kompaniya N 10 OAO	Electricity, gas and sanitary
8	2006	298457	Efes Breweries International NV	Food products	Pivovarennaya Kompaniya Krasnyi Vostok OAO	Food products
9	2008	187713	Universal Cargo Logistics Holding BV	Finance	Tuapsinskii Morskoi Torgovyi Port OAO	Water transportation
10	2008	127912	Polyprom Holdings BV	Mining and oil	Nomos Bank OAO	Finance
11	2009	125885	X5 Retail Group NV	Wholesale trade	Paterson-Invest OOO	Real estate
12	2007	113530	Promsvyaz Capital BV	Finance	Promsvyazbank AKB OAO	Finance
13	2007	94101	Bardays Global Investors	Finance	Surgutneftegaz OAO	Mining and oil
14	2006	83474	Mirabridge International BV	Finance	Pronto-Moskva OOO	Printing and publishing
15	2005	75996	Pyaterochka Holding NV	Wholesale trade	Set Roznichnoi Torgovli OOO	Retail trade
16	2007	66433	Credit Europe Bank NV	Finance	Kredit Yevropa Bank ZAO	Finance
17	2005	54421	EADS NV	Transportation equipment	Nauchno-Proizvodstvennaya Korporatsiya Irkut OAO	Transportation equipment
18	2004	52654	Heineken NV	Food products	Sobol Beer LLC	Food products
19	2005	41320	Heineken NV	Food products	Patra Brewery	Food products
20	2008	38098	Russia Finance Corporation BV	Finance	Nomos Bank OAO	Finance
21	2008	25838	Credit Europe Bank NV	Finance	Kredit Yevropa Bank ZAO	Finance
22	2006	6185	TBIH Financial Services Group NV	Insurance	Regionalnyi Kredit KB OAO	Finance

Russia to Noordvleugel

1	2009	1115202	Neftyanaya Kompaniya LUKoil OAO	Mining and oil	LUKarco BV	Wholesale trade
2	2006	761666	Alfa Group	Finance	Pyaterochka Holding NV	Wholesale trade
3	2006	165040	Alfa Group	Finance	Pyaterochka Holding NV	Wholesale trade
4	2008	73986	Sitronics OAO	Machinery and computers	Kwazar-Micro Corporation	Wholesale trade
5	2003	26000	Alfa-Bank Holdings Ltd	Finance	Amsterdam Trade Bank NV	Finance
6	2001	11165	Alfa-Bank Holdings Ltd	Finance	Amsterdam Trade Bank NV	Finance
7	2007	994787	Gosudarstvennaya Korporatsiya Bank	Finance	EADS NV	Transportation equipment
8	2006	35527	Vneshtorgbank OAO	Finance	EADS NV	Transportation equipment
9	2002	74016	Karavai Plus	Food products	United Food Company	Food products

Tabel 12: uitwaartse M&A investeringen vanuit de Noordvleugel in Rusland

Bron: R. Wall 2010

Conclusies

In dit rapport wordt het toenemende belang van M&A binnen de wereldeconomie besproken, omdat deze investeringen het leeuwendeel van de FDI verklaren. Daarnaast wordt duidelijk aangetoond dat deze investeringsnetwerken een aanzienlijke relatie hebben met stedelijk regionale ontwikkelingen. Op de eerste plaats blijkt uit het onderzoek dat over de gehele periode 2000-2009 de uitwaartse M&A van Nederlandse regio's voornamelijk buiten Europa plaatsvinden, gevolgd door investeringen in Europa, en als laatste investeringen binnen Nederland. Ook is aangetoond dat Nederlandse investeringen, maar vooral die van het Noordvleugel, meedeinen op de golven van mondiale investeringen (conjuncturen). Aangetoond is hoe de instorting van de ICT-sector impact heeft op het investeringsnetwerk van de Noordvleugel, met een dieptepunt rond 2004. Daarna zien we de economie weer aantrekken in de periode 2005-2007, gevolgd door de huidige recessie. In de periodes van economisch groei wordt het aantal bestemmingsplaatsen en het bereik van het uitwaartse M&A-netwerk steeds mondialer, maar als de economie afneemt, krimpt het netwerk weer, en worden de relaties meer op Europa geconcentreerd. Dit ligt waarschijnlijk aan het feit dat, naarmate de handel groeit, het beheer van deze netwerken moeilijker wordt, waardoor een preferentie ontstaat voor de

geografische, functionele en culturele nabijheid van bedrijven³⁸. Daarnaast zien we dat in periodes van economisch groei de inwaartse investeringen in de Noordvleugel meer vanuit Europa afkomstig zijn, terwijl er bij een krimpende economie veeleer sprake is van inwaartse investeringen vanuit plaatsen elders op de wereld. Door economische verzwakking in Europa ontstaat er turbulentie in de bedrijfswereld waardoor firma's buiten Europese gebieden makkelijker kunnen investeren in Europese bedrijven.

We zagen dat over de gehele periode 2000-2009 de Noordvleugel wat betreft uitwaartse M&A de 7de plaats inneemt tussen alle andere Europese regio's. Hierdoor blijkt de Noordvleugel een van de belangrijkste regio's in Europa te zijn, met een sterke potentie om in andere regio's te investeren. In termen van investeringsbestemming is de Noordvleugel ook een van aantrekkelijkste gebieden voor M&A uit de wereld. De Zuidvleugel neemt een lagere positie in, maar doet het relatief eveneens goed. Uit beide uitkomsten blijkt dat de Noordvleugel en de Zuidvleugel regio's van de tweede orde zijn, die qua aantal investeringen slechts overtroffen worden door regio's van de eerste orde, t.w. Inner London en Ile de France. Ook zagen we dat de Noordvleugel het meest investeert in de VS, vervolgens in de eigen regio, en op de derde plaats in Rusland. De inwaartse investeringen in de Noordvleugel zijn allereerst intraregionaal, gevolgd door investeringen uit Ile de France, en op de derde plaats investeringen uit de VS. De Noordvleugel heeft naast sterke investeringen ook de hoogste diversiteit van verbindingen met andere plaatsen, en laat hierdoor zien dat het van de Nederlandse regio het sterkst is verankerd in de wereldeconomie. Dit roept vragen op over de manier waarop deze regio zich in de toekomst dient te ontwikkelen en of de interregionale verbindingen versterkt en uitgebreid kunnen worden om het toch al internationale karakter van de Noordvleugel te verbeteren. Ook is interessant dat de Noordvleugel zowel bij uitwaartse als inwaartse M&A onderdeel is van de investeringsas die zich vanuit Noordwest-Europa naar Italië uitstrekt.

Verder is onderzocht wat de sterkste industriële sectoren van de Noordvleugel zijn. Qua uitwaartse investeringen vormt het cluster financiën, verzekeringen en vastgoed (FIRE) de belangrijkste sector van de Noordvleugel, gevolgd door de sector groothandel en transport (WTS), en vervolgens de geavanceerde zakelijke dienstverlening (APS). Wat betreft de inwaartse investeringen vormt APS voor buitenlandse investeerders de meest aantrekkelijk sector binnen de Noordvleugel, gevolgd door FIRE en WTS. Binnen deze sectoren scoort de Noordvleugel ook erg hoog ten opzichte van de andere regio's, gevolgd door de Zuidvleugel. Ook in deze specifieke sectoren zijn de VS, Rusland, Ile de France, Inner London en het Brusselse Gewest belangrijke partners. Tevens werd aangetoond dat over de gehele periode 2000-2009 de Noordvleugel het meest investeert in de verzekeringssector, de financiële sector, de zakelijke dienstverlening, de groothandel en de mijnsector. De sterkste concurrenten van de

³⁸ Young, S., Hood, N. and Petters, E. (1994) Multinational enterprises and regional economic development, *Regional Studies*, 28, pp. 657-77.

Noordvleugel in deze sectoren zijn Inner London en Comunidad de Madrid. Qua inwaartse investeringen zagen we dat de bedrijven die het meest in de Noordvleugel hebben geïnvesteerd afkomstig zijn uit andere regio's en wel uit de sectoren financiën en communicatie, gevolgd door de sector vastgoed. De concurrenten van de Noordvleugel zijn in dit geval Inner London, Comunidad de Madrid, Ile de France en Lombardije (qua aantrekkelijkheid voor inwaartse investeringen).

Op basis van sectorale gelijkheid en netwerkoverlapping zijn de grootste concurrenten van de Noordvleugel gedefinieerd. In termen van uitwaartse investeringen blijkt Ile de France het meest op de Noordvleugel te lijken, gevolgd door Inner London en vervolgens Comunidad de Madrid. Wat betreft uitwaartse investeringen zijn de Noordvleugel en de Zuidvleugel geen belangrijke concurrenten van elkaar. Verder bleek dat de Noordvleugel met drie keer zoveel plaatsen is verbonden dan de Zuidvleugel. Concurrenten van de Noordvleugel zijn, als het gaat om inwaartse M&A's, Inner London en de Zuidvleugel, gevolgd door Ile de France. Interessant is dat de Zuidvleugel qua investeringsaantrekkelijkheid wel een concurrent is van de Noordvleugel.

Tot slot is onderzocht hoe sterk de Noordvleugel was over de gehele periode 2000-2009, en in de periode 2010-2015 naar schatting zal wijzigen. Uit dat onderzoek bleek dat de Noordvleugel m.b.t. M&A (uitwaarts en inwaarts) zich positief en sterk heeft ontwikkeld en dat de toekomstverwachting al even goed is. Opkomende concurrenten zijn het Brusselse Gewest en Lombardije (Milaan). De trend voor de Zuidvleugel, zowel inwaarts als uitwaarts, was veel matiger en zonder ingrepen zal deze regio naar verwachting in de nabije toekomst aan kracht blijven inboeten.

Uit het onderzoek bleek tevens dat de Noordvleugel (door het aantal bestemmingsplaatsen) veel meer investeert in andere plaatsen dan andersom. Dit heeft deels te maken met het feit dat Nederland weinig omvangrijk is en buitengewoon afhankelijk is van productie en handel in verafgelegen plaatsen. Bovendien is de Noordvleugel een van de weinige regio's in Europa die een uitzonderlijke macht en controle uitoefent over andere regio's. Dit heeft niet alleen te maken met het feit dat Amsterdam een belangrijk financieel centrum is, maar ook met het feit dat het een prominente 'hoofdkantoor' functie heeft in de wereld, in Europa, en in Nederland³⁹.

Uit het onderzoek blijkt ook dat de Noordvleugel steeds meer in plaatsen buiten de NUTS 2-regio's is gaan investeren. Het bereik van de Noordvleugel wordt steeds mondialer. Ook zien we een geleidelijke afname in investeringen in de Noord-, Centraal- en Zuid-Amerikaanse regio's - terwijl daar sprake is van een toename in M&A's dankzij Aziatische landen en andere Europese regio's dan de NUTS 2-regio's. Interessant is dat Rusland door marktgrootte en goedkope productie een belangrijke investeringsplaats is geworden voor de Noordvleugel, voornamelijk in

³⁹ Wall R S, 2009, Netscape: Cities and Global Corporate Networks, Haveka, Rotterdam

de groothandel, de financiële sector, voedselproducten (vooral bierbrouwerijen), de energiesector, en de transportsector. Verder bleek dat over de gehele periode investeringen binnen Nederland aan het afnemen zijn. Dat heeft te maken met het feit dat de productie in het buitenland efficiënter en goedkoper is geworden.

Uit het onderzoek kwam ook duidelijk naar voren dat de Noordvleugel over de gehele periode een aantrekkelijke bestemmingsplaats blijft voor M&A uit de VS, vooral in de sector zakelijke dienstverlening en de financiële sector. We zien ook dat het aandeel investeringen uit Azië en uit Europese landen buiten de NUTS 2-regio's toeneemt. Dit heeft te maken met de huidige recessie, waardoor het goedkoper wordt om in Europa te investeren, maar ook met de groei van economieën als India en China. Het blijkt dat Rusland ook belangrijke fusies en overnames heeft met bedrijven in de Noordvleugel, voornamelijk in de sectoren groothandel, financiën en transport van de Noordvleugel. Ook is duidelijk dat tussen 2005 en 2009 investeringen uit het Midden-Oosten en Afrika gaan meetellen.

Met dit beschrijvend onderzoek is de netwerkpositie en de structuur van de Noordvleugel in kaart gebracht. Het zal interessant zijn om in de toekomst het causale verband van deze M&A-netwerken met locatiefactoren als technologie, institutionele capaciteiten, werkgelegenheid, onderwijs en innovatie te onderzoeken. Hieruit kan worden afgeleid welke factoren het meest bijdragen aan internationale en nationale M&A-investeringen. Dit is een essentiële vervolgstap die nodig is voor de beleidsvorming rond deze belangrijke aspecten.

Literatuur

- Alderson A S, Beckfield J, 2004, 'Power and Position in the World City System,' American Journal of Sociology 109, 811-851.
- Anas, A., Arnott, A., Small, K.A. (1998). Urban Spatial Structure. Journal of Economic Literature 26, pp. 1426 – 1464.
- Bertrand, O., Mucchielli, J-L. & Zitouina, H. (2004) Location Choices of Multinational Firms: The Case of mergers and Acquisitions, HWWA A Discussion paper 274, Hamburg, HWWA.
- Brakman, S., Garretsen, H., and C. van Marrewijk; 2006; Comparative Advantage, Cross-Border Mergers and Merger Waves; CESifo Forum (1): 22-26.
- Brenton, P., Di Mauro, F. & Lucke, M. (1999) Economic integration and FDI: An empirical analysis of foreign direct investment in the EU and in Central and Eastern Europe, Empirica, 26(2), pp. 95-121.
- Cairncross, F. (1997) The Death of Distance: How the Communications revolution will Change Our Lives, Boston, MA: Harvard Business School Press.
- Chapman, K. & Edmond, H. (2000) Mergers/acquisitions and restructuring in the EU chemical industry: Patterns and implications, Regional Studies, 34(8), pp. 753-767
- Cox, K R, A Mair (1991), From localised social structures to localities as agents, Environment and Planning A, pp.197-213.
- Derudder, B., Witlox, F. (2008). World Integration Through Global City Networks: Specification, Measurement, and Analysis. Paper presented at the Conference of the Regional Science Association International, Sao Paulo, 17 – 19 March 2008.
- Dicken, P. (2007). Global Shift: Mapping the Changing Contours of the World Economy. Sage Publications Limited.
- Dunning, J.H. (1997) The European internal market programme and inbound foreign direct investment, Journal of Common Market Studies, 35(2), pp. 45-66
- Dunning, J.H. (1998) Location and the multinational enterprise: A negated factor? Journal of International Business Studies, 29 (1). Pp. 45-66
- Jessop, B and Ngai-Ling S (2000), An Entrepreneurial City in Action: Hong Kong's Emerging Strategies in and for (Inter) Urban competition, Urban Studies, Vol.
- Kang, N.-H. & Johansson, S. (2000) Cross-Border Mergers and Acquisitions: Their Role in Industrial Globalization, STI working paper 2000/1, Paris, OECD

- Maskell, P. (2001) The firm in economic geography, *Economic Geography*, 77(4), pp. 329-344
- Maskell, P., Bathelt, H. & Malberg, A. (2004) Temporary Clusters and Knowledge Creation: The Effects of International Trade Fairs, Conventions and Other Professional Gatherings, Spaces 2004-04, Marburg: Philipps-University.
- OECD (2003) Economic Outlook – Volume 2003/1 No. 73, June (Paris: OECD).
- Ohmae, K. (1995) *The End of the Nation State: The Rise of regional Economies* (New York: The Free Press).
- Oort, F.G. van, Burger, M.J., Raspe, O. (2008). Economic Networks and Urban Complementarities. *GaWC Research Bulletin* 243.
- Rugman, A. (2005). *The Regional Multinationals*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Rodriguez-Pose, A. & Zademach, H-M (2003) Rising metropolis: The geography of mergers and acquisitions in Germany, *Research Papers in Environmental and Spatial Analysis* 78, Department of Geography and Environment, London School of Economics and Political science.
- Storper, M. & Venables, A. J. (2004) Buzz: face-to-face contact and the urban economy, *Journal of Economic geography*, 4(4), pp. 351-370
- Wall R S, 2009, *Netscape: Cities and Global Corporate Networks*, Haveka, Rotterdam
- Wall R S, 2010, *Gulfworld: corporate profiles and networks of Gulf cities*, in *Al Manakh* 2, OMA, Archis/Volume and Pink Tank.
- Wall R S, Burger M J and Van der Knaap G A, (2010), *The geography of global corporate networks: the poor, the rich and the happy few*, *Environment and Planning A* (forthcoming)
- Wall R S, Knaap G A v.d., 2010, *Centrality and structure within contemporary worldwide corporate networks*, *Economic Geography* (forthcoming).
- Young, S., Hood, N. and Petters, E. (1994) Multinational enterprises and regional economic development, *Regional Studies*, 28, pp. 657-77.
- Zademach, H-M & Rodriguez-Pose, A. (2009) *Cross-Border M&As and the Changing Economic Geography of Europe*.